

”Framför allt handlar det om att skapa relationer”.

- En kvalitativ intervjustudie om hur idrottslärare arbetar för att skapa en inkluderande lärmiljö för alla elever.

Anna Björck

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Självständigt arbete avancerad nivå 105:2022

Ämneslärprogrammet 2018-2023

Handledare: Josefin Englund

Examinator: Pia Lundquist Wanneberg

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar: Syftet med studien är att studera inkluderingsarbete från ett idrottsläraryperspektiv, för att ge en bild av hur arbetet med inkludering ser ut och vilka utmaningar lärarna ställs inför. Detta för att bidra med kunskap om hur en god lärmiljö skapas så att fler elever kan ges möjlighet att uppnå kunskapskraven. Följande frågor har formulerats för att kunna svara på studiens syfte: Vilka faktorer anser lärarna vara avgörande för att nå en inkluderande lärmiljö? Vilka metoder använder lärarna för att skapa en inkluderande lärmiljö? Hur upplever lärarna arbetet med att skapa en inkluderande lärmiljö?

Metod: Den metod som använts är av kvalitativ art varpå datainsamling har genomförts genom en rad intervjuer av semistrukturerat slag. Sex lärare inom idrott och hälsa valdes ut genom ett målstyrt urval som senare även yttrade sig genom ett snöbollsurval. Intervjuerna genomfördes både fysiskt på plats på skolorna där lärarna arbetar och via digitala mötesplattformen Zoom. Intervjuerna transkriberades för hand för att analyseras med hjälp av tematisk analys. Som teoretiskt ramverk användes ramfaktorteori och Scheff's teori om sociala band.

Resultat: Lärarna anser att de viktigaste faktorerna för att uppnå en inkluderande lärmiljö är: ledarskap, relationsskapande och anpassningar. Det är viktigt att läraren utstrålar ett tryggt ledarskap där ett engagemang och intresse för eleverna står i centrum. För att nå eleverna behöver läraren kunna skapa tillitsfulla relationer med eleverna. Detta gör lärarna på ett eller annat sätt under hela skoldagen genom att vara lyhörda och intresserade. Vidare försöker lärarna organisera undervisningen så att eleverna tillåts arbeta efter egen förmåga utefter sin individuella nivå. Lärarna i studien upplever att de har goda möjligheter att skapa en inkluderande lärmiljö och detta trots stora klasser.

Slutsats: Genom flexibilitet, engagemang, intresse och ett visst mått av uppfinningsrikedom hittar lärarna ett sätt att skapa en inkluderande lärmiljö. Lärarna gör detta genom tydligt ledarskap, relationsskapande och diverse didaktiska val. Detta trots stora klasser och ett ibland tveksamt stöd från ledningshåll.

Nyckelord:

Lärmiljö, Inkludering, Skola, Idrott och hälsa.

**“Above all it’s about creating
relationships.”**

- A qualitative interview study on the work of
physical education teachers to create an inclusive
learning environment for all students.

Anna Björck

THE SWEDISH SCHOOL OF SPORT AND HEALTH SCIENCE

Master’s degree Project 105:2022
Teacher Education program 2018-2023
Supervisor: Josefin Englund
Examiner: Pia Lundquist Wanneberg

Abstract

Aim: The purpose of the study is to study inclusion work from a physical education teacher's perspective, to give an image of what work with inclusion looks like and what challenges the teachers face. This is to contribute knowledge about how a good learning environment is created so that more students can be given the opportunity to achieve the knowledge requirements. The following questions have been formulated in order to answer the purpose of the study: What factors do the teachers consider to be decisive in achieving an inclusive learning environment? What methods do the teachers use to create an inclusive learning environment? How do the teachers experience the work of creating an inclusive learning environment?

Method: The method used is of a qualitative nature and data collection has been carried out through a series of semi-structured interviews. Six teachers in physical education and health were selected through a goal-directed selection which later also expressed itself through a snowball selection. The interviews took place both physically on site at the schools where the teachers work and via the digital meeting platform Zoom. The interviews were then transcribed by hand to be analyzed using thematic analysis. As a theoretical framework, frame factor theory and Scheff's theory of social bonds were used.

Results: The teachers believe that the most important factors for achieving an inclusive learning environment are: leadership, relationship building and adaptations. It is important that the teacher radiates a confident leadership where a commitment and interest in the students is at the center. In order to reach the students, the teacher needs to be able to create trusting relationships with the students. The teachers do this in one way or another throughout the school day by being responsive and interested. Furthermore, the teachers try to organize the teaching so that the students are allowed to work according to their own ability and to their individual level. The teachers feel that they have good opportunities to create an inclusive learning environment despite large classes.

Conclusions: Through flexibility, commitment, interest and a certain amount of ingenuity, the teachers find a way to create an inclusive learning environment. The teachers do this through clear leadership, relationship building and various didactic choices. This despite large classes and sometimes questionable support from management.

Keywords: Teaching environment, Inclusion, School, Physical education and health.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
2. Bakgrund.....	2
3. Syfte och frågeställningar.....	3
4. Tidigare forskning.....	4
4.1 Faktorer.....	4
4.2 Metoder.....	5
4.3 Sammanfattning av forskningsläget.....	7
5. Begrepp och teoretiska utgångspunkter.....	8
5.1 Inkluderande lärmiljö.....	8
5.2 Teori.....	9
5.2.1 Ramfaktorteori.....	9
5.2.2 Scheffs teori om sociala band.....	11
6. Metod.....	11
6.1 Urval.....	11
6.2 Etiska överväganden.....	13
6.3 Genomförande.....	13
6.3.1 Databearbetning.....	14
7. Resultat.....	16
7.1 Vilka faktorer anser lärarna vara avgörande.....	16
7.1.1 Ledarskap.....	17
7.1.2 Relationer.....	18
7.1.3 Anpassningar.....	19
7.1.4 Sammanfattning av faktorer.....	20
7.2 Vilka metoder använder lärarna.....	21
7.2.1 Relationer.....	22
7.2.2 Motivation.....	23
7.2.3 Struktur.....	25
7.2.4 Sammanfattning av metoder.....	26
7.3 Hur upplever lärarna arbetet.....	27
7.3.1 Ledning.....	27

7.3.2. Kollegor.....	28
7.3.3 Möjligheter.....	29
7.3.4 Sammanfattning av upplevelser	31
8. Diskussion	32
8.1 Faktorer	32
8.2 Metoder	34
8.3 Upplevelser.....	37
8.4 Slutsatser	38
8.5 Metoddiskussion.....	39
8.7 Förslag till vidare forskning	40

Bilaga 1 Missivbrev

Bilaga 2 Frågeguide

Tabell- och figurförteckning

Figur 1. Faktorer

Figur 2. Metoder

Figur 3. Upplevelser

Förord

Som snart nyexaminerad ämneslärare är det många tankar som far genom huvudet, bland annat är det den om inkludering. Vad är det som får undervisning att bli framgångsrik där alla elever känner sig inkluderade, trygga och ges förutsättningar att lyckas? Hur gör lärarna för att uppnå en inkluderande lärmiljö? Av den anledningen har det varit mycket intressant att arbeta med denna uppsats. Det har varit ett privilegium och nöje att få intervjua lärare i idrott och hälsa för att söka svar på frågor kring inkludering.

Tack alla ni lärare som deltog i studien för att jag fick ta del av era tankar kring detta ämne och som även resulterade i denna studies empiri.

Tack också till min handledare Josefin Englund som stöttat och bidragit med många kloka tankar och idéer.

Anna Björck.

1 Inledning

I kursplanen för ämnet idrott och hälsa framgår att rörelse och hälsofrämjande aktiviteter är viktiga för individens välbefinnande, och att positiva upplevelser av idrott och fysisk aktivitet under barndomen har betydelse för om individen kommer att förbli fysiskt aktiv genom livet. Genom undervisningen i idrott och hälsa ska eleven få redskap för att själv kunna påverka och ta ansvar för sin egen hälsa (Skolverket 2022).

Enligt Folkhälsomyndigheten är goda livsvillkor grunden för en ökad folkhälsa. Med goda livsvillkor har människor bättre förutsättningar att göra bra och hälsosamma val som främjar den egna hälsan. Att klara av skolan med fullständiga betyg för att sedan komma ut på arbetsmarknaden är viktiga faktorer för hur hälsan utvecklar sig för människor genom livet (Statens folkhälsoinstitut 2011).

I en rapport från Folkhälsomyndigheten (2021) framgår att fysisk aktivitet är viktigt både för skolbarns kroppsliga hälsa och för deras psykiska hälsa. Det är av stor vikt att barn får möjlighet att uppleva rörelseglädje oavsett sociokulturell bakgrund eller sociala förhållanden. Barn behöver få verktyg och kunskap för hur de ska kunna vara fysiskt aktiva genom hela deras liv. Undervisningen i idrott och hälsa blir då en viktig arena för detta ändamål (Folkhälsomyndigheten 2021). Genom att lärare skapar en inkluderande lärmiljö ges alla elever möjlighet att delta i idrottsundervisningen.

Enligt Persson & Persson (2012) är en av de viktigaste framgångsfaktorerna i inkluderingsarbete att lärarna lyckas skapa motivation hos eleverna. En hög autonomi och hög pedagogisk kompetens, både vad gäller ämnesdidaktik och ämnesteorier skapar goda förutsättningar för att lyckas uppnå en inkluderande lärmiljö för alla elever.

Persson & Persson (2012) menar också att elever är olika och det är inte skolans uppgift att ändra på det. Skolans uppgift är att med ett professionellt hanteringsätt ge alla elever stimulans och uppmuntran, där målet är meningsfullt deltagande i det gemensamma och gemensamhetskapande. Segolsson & Hirsh (2019) fastslår att grunden för en lyckad undervisning är att läraren ansvarar för att alla elever inkluderas och på så sätt ges möjlighet till kunskapsutveckling.

2. Bakgrund

Skolinspektionen som arbetar på uppdrag av regeringen publicerade 2018 en granskning av ämnet idrott och hälsa i grundskolans övre åldrar, årskurs 7-9. Målet med granskningen var att undersöka om ämnet idrott och hälsa bedrivs med som de själva uttrycker det, god kvalitet (Skolinspektionen 2018).

En av fem elever på högstadiet deltar inte regelbundet i undervisningen i idrott och hälsa, visar granskningen från Skolinspektionen (2018). Detta skulle betyda att det som står i skolans värdegrund och skolans uppdrag formulerats som att "Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära" (Skolverket 2022, s. 10) inte uppfylls. Orsaken till elevernas icke deltagande beror på flera faktorer men bland annat handlar det om lärandemiljön, aktivitetsval och undervisningens organisation. En annan orsak handlar om att tävlingsmoment ofta förekommer i undervisningen vilket skapar olikvärdiga förutsättningar som i sin tur bidrar till otrygghet och minskad tillit till den egna förmågan (Skolinspektionen 2018).

Även om idrott och hälsa ofta hör till ett av skolans populäraste ämne är inte alla elever positiva till ämnet skriver Redelius (2004). Resultaten från studien visar på att undervisningen inte alltid ger eleverna en positiv självbild och ett intresse för fysisk aktivitet. Många elever beskriver att de känner sig utsatta och dåliga på idrottslektionerna dels på grund av lektionernas frekventa innehåll av bollsporter, dels på grund av tävlingsinslag i stort. Detta gynnar då de elever som även på fritiden är aktiva inom föreningsidrotten eller på annat sätt har en idrottsbakgrund. De elever som inte är föreningsaktiva eller inte har en idrottsbakgrund är de som har störst behov av undervisningen i skolan. I stället är det dessa elever som oftare drar sig undan och känner obehag i form av otrygghet och sjunkande tillit till den egna förmågan (Redelius 2004).

En inkluderande lärmiljö är ett sätt att få fler elever att känna sig trygga och motiverade. Inkludering handlar om en anpassning av skolmiljön för att passa den mångfald av olikheter som vi har i skolan. Inkludering medför alla elevers rätt till att närvara i klassrumsmiljön utan undantag (Skolverket 2013). I en sammanställning av forskning från Skolforskningsinstitutet (2020) för att öka delaktighet och utveckling genom en inkluderande lärmiljö framkom tre övergripande teman som kan vara bra att utgå ifrån när lärare skall planera sin undervisning.

Dessa tre teman var: tillitsfulla relationer, struktur och stöd samt ett utvecklande klimat (Skolforskningsinstitutet 2020). För denna uppsats blir dessa teman intressanta då de kan tolkas både peka på vad som kan skapa inkludering och samtidigt hur inkludering kan nås. Med andra ord kan dessa tre teman tolkas som olika faktorer och metoder för att nå en inkluderande lärmiljö. De tre temana kan också förstås på så sätt att en inkluderande lärmiljö handlar om lärarens val av undervisningens innehåll, lärarens förhållningssätt och dess didaktiska val, för att skapa trygghet och motivation hos eleverna.

Mot denna bakgrund blir det relevant att undersöka hur lärare i idrott och hälsa resonerar kring inkludering och vad de själva anser behövs för att nå en inkluderande lärmiljö som alla elever kan uppfatta som meningsfull, trygg och som de vill vara en del av.

Vidare blir det också väsentligt att ta reda på hur lärarna upplever arbetet med att skapa en inkluderande lärmiljö, huruvida de anser sig ha det stödet eller förutsättningar de behöver för att kunna skapa en undervisning där eleverna vill delta eller om de ser en större potential med utökat stöd och förutsättningar.

3. Syfte och frågeställningar

Studien undersöker genom kvalitativa intervjuer hur lärare i idrott och hälsa resonerar rörande faktorer, metoder och upplevelser i samband med skapandet av en inkluderande lärmiljö för alla elever. Syftet med att studera inkluderingsarbete från ett idrottsläraperspektiv, är att generera kunskap om hur arbetet med inkludering ser ut och vilka utmaningar lärarna ställs inför för att bidra med kunskap om hur en god lärmiljö skapas så att fler elever kan ges möjlighet att uppnå kunskapskraven.

Denna studie bidrar med ett nytt perspektiv till forskningen angående hur en inkluderande lärmiljö för alla elever skapas, på så sätt att den utgår ifrån idrottslärarna och deras tankar kring ämnet. Genom att i samma studie undersöka både faktorer, metoder och upplevelserna av arbetet kan studien bidra med en bredare inblick och där fler delar tas med för att ge en tydlig bild av hur en inkluderande lärmiljö kan skapas som gynnar alla elever.

Följande frågor har formulerats för att nå syftet med studien.

1. Vilka faktorer anser lärarna vara avgörande för att nå en inkluderande lärmiljö?

2. Vilka metoder använder lärarna för att skapa en inkluderande lärmiljö?
3. Hur upplever lärarna arbetet med att skapa en inkluderande lärmiljö?

Studiens resultat baserad på undersökningen av faktorer, metoder och upplevelser genererar i sig i metodisk modell att använda vid undersökningar av inkluderande lärmiljö som ämnar alla elever och inte endast de elever med funktionsvariationer.

4. Tidigare forskning

Detta avsnitt har delats in två kategorier, vilka är: faktorer och metoder. Den första delen beskriver olika faktorer som verkar vara avgörande för att nå en inkluderande lärmiljö för alla elever. Den andra delen beskriver de metoder som påvisats fungera för att nå en inkluderande lärmiljö där eleverna känner sig motiverade, trygga och vill delta. Avsnittet avslutas med en sammanfattning av forskningsläget.

När det kommer till tidigare forskning om lärares upplevelser av att skapa en inkluderande lärmiljö för alla elever och inte endast utifrån det specialpedagogiska fältets perspektiv, upplevs en forskningslucka. Förhoppning finns att denna studie eventuellt kan bidra med lite ljus på detta område.

4.1 Faktorer

Segolsson & Hirsh (2019) har i sin studie undersökt vad särskilt erfarna och skickliga lärare anser behövs för att nå en framgångsrik inkluderande undervisning, där eleverna når önskad kunskaps utveckling. Med inkludering menar Segolsson & Hirsh (2019) det dagliga arbete lärarna gör, för att skapa möjligheter för alla elever att utvecklas efter sin individuella förmåga. Lärarnas pedagogiska inkluderingsarbete innefattar alla elever och inte endast de elever med behov av extra stöd menar Segolsson & Hirsh (2019) vidare.

En stor del i en inkluderande lärmiljö är att kunna skapa goda relationer till eleverna. För att nå en inkluderande undervisning behöver den undervisande läraren även ha god kunskap i ämnet men det är inte avhängt på det. Lärarna i Segolsson & Hirsh (2019) studie hade olika strategier för att skapa goda relationer med eleverna. Lärarna var dock överens om att det är en balansgång mellan att vara professionell lärare som är ansvarig för elevernas

kunskapsutveckling och att vara en intresserad medmänniska menar Segolsson & Hirsh (2019). Skolforskningsinstitutet klargör att tillitsfulla relationer ingår i en inkluderande lärmiljö genom att det bidrar till upplevelsen av att vara en del av en gemenskap. Tillitsfulla relationer bidrar även till att läraren har möjlighet att ta del av elevernas perspektiv och upplevelser av undervisningen (Skolforskningsinstitutet 2020). Persson & Persson (2016) instämmer i att goda relationer bidrar till både en fysisk trygghet där eleverna får känna sig trygga i skolan, men att relationerna även bidrar till den trygghet som krävs för att klara studierna och att lyckas nå sina mål.

Andra faktorer som verkar avgörande för att skapa en inkluderande lärmiljö handlar om att skapa en trygg och stödjande lärmiljö där eleverna vågar utmana sig själva i ett tillåtande arbetsklimat även då de riskerar att inte nå målet (Segolsson & Hirsh, 2019; Galo & Aldrige, 2020).

Vidare anses en individanpassad undervisning kunna skapa en inkluderande lärmiljö där eleverna har möjlighet att arbeta utifrån sin egen nivå och på samma sätt ges möjlighet till utveckling på en nivå som känns meningsfull (Segolsson & Hirsh, 2019; Galo & Aldrige, 2020).

4.2 Metoder

Relationsskapande karakteriseras utifrån tidigare forskning av olika arbetssätt, men samtliga resultat från tidigare gjorda studier är överens om att goda relationer kan ta vid först när läraren har lärt sig elevernas namn, och har en insikt i elevernas intressen. Först då kan läraren skapa en dialog som intresserar eleverna och på så sätt även skapa en ingång till undervisningen som känns meningsfull för eleverna. Lärarna behöver visa intresse för eleverna och alla elever behöver få känna sig delaktiga och trygga genom goda relationer (Segolsson & Hirsh, 2019; Galo & Aldrige, 2020).

Vidare gällande relationsskapandet visar forskning att det är viktigt att lärarna är lyhörda och bekräftar eleverna. När eleverna känner att de får gensvar skapas en känsla av trygghet och bekvämlighet. En lyhörd dialog ger förutsättningar för att läraren att arbeta för att alla elever att känna sig inkluderade (Skolforskningsinstitutet, 2018; Segolsson & Hirsh 2019).

Undervisningen bör anpassas för olika nivåer och läraren bör vara förberedd på att förändra i undervisningen så att den passar alla elever. På grund av elevernas olikheter behöver läraren kunna skapa uppgifter på olika nivåer för att ge alla elever förutsättningar att lyckas (Segolsson & Hirsh, 2019; Galo & Aldridge, 2020). Genom att lärarna förändrar lärmiljön kan elevernas upplevda självförmåga förbättras. I begreppet lärmiljö räknar Galo & Aldridge (2020) in fysiska, pedagogiska och psykosociala kontexter i samband med undervisning som på olika sätt har inverkan på elevernas resultat och prestationer (Galo & Aldridge 2020).

Med självförmåga menar Galo & Aldridge (2020) individens tilltro på att själv klara av en uppgift i en särskild situation.

Undervisningen bör alterneras mellan en styrd och av läraren förutbestämd riktning, samtidigt som undervisningen också måste bygga på ömsesidig respekt där eleverna får möjlighet att komma till tals och själva ansvara för sin egen utveckling (Segolsson & Hirsh 2019).

Instruktioner, övningsexempel och målkriterier behöver vara tydliga så att alla elever förstår vad de ska göra och uppnå. Lärare behöver också ge eleverna en chans att förbättra sin självförmåga genom att erbjuda ytterligare undervisning för de som behöver. Lärarna behöver låta eleverna repetera och få tid till att bearbeta informationen (Galo & Aldridge 2020). Galo & Aldridge (2020) lyfter också att sociokulturellt lärande tillsammans med andra har en positiv effekt på lärandet och självförmågan (Galo & Aldridge 2020).

Både Galo & Aldridge (2020) och Segolsson & Hirsh (2019) är överens om att en inkluderande lärmiljö för alla elever ger positiva skolresultat. De är överens om att lärarna behöver låta eleverna själva få ta ansvar över vissa delar av undervisningen och låta eleverna öva på att sätta egna mål, för att stärka eleverna i sin tillit till den egna förmågan och på så sätt skapa inkludering.

Reeve (2009) har i sin studie undersökt varför lärare allt som oftast använder sig av en kontrollerande stil när eleverna gynnas pedagogiskt och utvecklingsmässigt när lärare stödjer elevernas autonomi. Den autonoma stilen är stödjande och utgår från elevernas perspektiv och ser till den inre motivationen samt visar på ett ökat engagemang. Den autonoma ger också tid

för eleven att utvecklas i sin egen takt och har inverkan på elevernas inläring, prestation och psykiska välmående.

Reeve (2009) pekar på att tonåringar ännu mer än yngre barn gynnas av en högre grad av autonomt stöd. Reeve (2009) presenterar i studien ett par punkter för hur lärare kan arbeta autonomt i klassrummet, dessa är bland annat att utforma aktiviteterna så att eleverna upplever sig kompetenta, känner tillhörighet samt att deras intressen står i fokus.

Forskning visar också på att det finns ett samband mellan inre motivation och akademisk framgång. Gherasim et al.(2012) kom fram till att all motivation är bättre än ingen, och utan en sociokulturell klassrumsmiljö där eleverna får integrera med varandra behövs en stor mängd yttre motivation. De kom också fram till att genom att låta eleverna samarbeta kunde eleverna nå en inre motivation som i längden är mer hållbar. Dessutom visade eleverna på en högre kunskapsinhämtning när de nått en inre motivation. Yttre motivation fungerade endast kortsiktigt. För att ge eleverna möjlighet att fördjupa sin kunskap behöver lärare fokusera på att hitta vad som driver eleverna, det kommer vara till hjälp både kortsiktigt och långsiktigt. Samt att lärarna behöver utforma lärmiljön så att den främjar ett sociokulturellt arbetsklimat.

Läraren behöver förklara varför en aktivitet är meningsfull och varför vissa regler behöver följas. Läraren behöver även uppvisa tålmod samt se till att ge eleverna god tid att lära i sin egen takt, så att de får möjlighet att bemästra det tänkta lektionsinnehållet. Vidare är det en god idé att låta eleverna vara med att påverka aktiviteterna för att skapa en känsla av meningsfullhet hos eleverna (Reeve 2009).

Den autonoma lärstilen har många träffpunkter med en inkluderande lärmiljö där eleverna ska ges tid att lära i sin egen takt, känna samhörighet, ges möjlighet till delaktighet och få lära i en sociokulturell kontext.

4.3 Sammanfattning av forskningsläget

Sammanfattningsvis visar forskningen på att en inkluderande lärmiljö gynnar alla elever och inte enbart de elever som av olika anledningar riskerar att inte nå upp till kunskapskraven. Det framgår att det finns ett samband mellan lärmiljö och elevers upplevda självförmåga.

En stor del i en inkluderande lärmiljö handlar om att som lärare kunna skapa goda relationer med eleverna. En annan viktig del är att som lärare kunna ta ett steg tillbaka och ge eleverna möjlighet att sätta sina egna mål, samt att få öva på att ta ansvar för sitt eget lärande.

Lärare behöver tänka på att individanpassa undervisningen på så sätt att alla elever ges möjlighet att arbeta utifrån sin nivå och får uppgifter som uppfattas som utvecklande. En autonom lärstil som utgår ifrån elevernas intressen har visat sig främja elevernas inremotivation och ökar deras engagemang. Ändå väljer många lärare att använda sig av en kontrollerande stil som inte ger eleverna samma utvecklingsmöjligheter.

När det kommer till motivation så framgår det att all typ av motivation hjälper eleverna i sitt arbete, men att en inre motivation är eftersträvansvärd. Elever som drivs av en inre motivation känner lust och nyfikenhet och har ett eget intresse att lära sig mer. För att nå en inre motivation behöver läraren se till elevernas intressen samt skapa en sociokulturell lärmiljö där eleverna tillåts att inspireras av varandra.

För denna uppsats och ur ett lärarperspektiv blir dessa faktorer och metoder viktiga som utgångspunkt i relation till resultatet för vad lärarna i studien uttryckt. Hur en inkluderande lärmiljö kan skapas borde ligga i alla lärares intresse. Skolans uppdrag är att främja alla elevers utveckling och lärande samt chans att finna sin unika egenart och en livslång lust att lära (Skolverket 2022).

5. Begrepp och teoretiska utgångspunkter

Detta avsnitt kommer till en början att behandla och förhoppningsvis skapa klarhet vid begreppet inkluderande lärmiljö, då det är centralt i denna uppsats. Sedan kommer den teoretiska utgångspunkten att presenteras tillsammans med hur teorin tolkas och kommer till användning för uppsatsen .

5.1 Inkluderande lärmiljö

I grunden handlar en inkluderande lärmiljö om att göra det som traditionellt brukar ses som särskilda anpassningar till en naturlig del i den vardagliga undervisningen för alla. En

inkluderande lärmiljö är när skolans miljöer (fysisk, pedagogisk och psykosocial) formas utifrån elevernas behov (Appel & Ernestam 2017).

Enligt Persson & Persson (2016) handlar inkludering i skolan främst om att förbereda eleverna för en tillvaro tillsammans med andra där gemenskap, respekt och solidaritet är nyckelfaktorer, alltså något som kan uppfattas som en allmänpedagogisk uppgift. Inkludering handlar om alla elever på alla nivåer, ändå har forskning om inkludering ofta fokuserat på det specialpedagogiska fältet och i samband med funktionsvariationer. Risken med att definiera inkludering utifrån en specialundervisningsdiskurs, blir att den ses som något speciellt och som då inte behöver ingå i den vanliga pedagogiken (Persson & Persson 2016).

En inkluderande lärmiljö handlar om att bejaka olikhet och mångfald. Det handlar om att vara öppen och kunna stärka alla elever på ett värdigt sätt. (Persson & Persson 2012). Alla elever kommer att vinna på en inkluderande lärmiljö, och för vissa elever kommer det vara avgörande för om de skall lyckas med sin skolgång (Appel & Ernestam 2017).

Detta skapar med andra ord grunden för hur en inkluderande lärmiljö bör förstås i denna studie.

5.2 Teori

Då utgångspunkten i denna studie handlar om inkluderande lärmiljö i skolan har ramfaktorteori valts för att skapa förståelse på grund av att den hjälper till att förklara olika påverkansfaktorer om varför undervisningen blir som den blir i arbetet med att skapa en inkluderande lärmiljö. Teorin används vid tolkningen av studiens resultat.

Vid analysen av det empiriska materialet har även Scheffs teori om sociala band tolkad av Jonas Aspelin (2010) använts. Dels för att tydliggöra relationernas betydelse för undervisningen, dels på grund av att både forskning och den insamlade empirin visar på att relationsskapande har en stor plats inom den inkluderande lärmiljön.

5.2.1 Ramfaktorteori

Ramfaktorer är förhållanden som påverkar undervisningen och som bidrar till att främja eller hämma den på olika sätt (Imsen 1999). Ramfaktorteorin försöker systematisera dessa faktorer

och visa hur faktorer på olika nivåer i samhället samspelar och bildar ett mönster som kan spåras in i klassrummets minsta vrå. Ramfaktorerna kan grupperas på olika sätt och är ibland svåra att dela in då gränserna dem emellan är flytande. Vissa ramfaktorer kan passa in i flera grupper (Imsen 1999). Imsen (1999) har delat in dessa ramfaktorer i fem grupper, vilka är:

- Det *pedagogiska ramsystemet*, vilket handlar om skolans uppgift utifrån lagar och förordningar samt läroplanens innehåll. Detta påverkas även genom lärarnas egna tolkningar av dessa nämnda dokument.
- De *administrativa ramarna* består av olika bestämmelser om hur skolan ska styras och struktureras. Här rör det sig om ämnessektioner, lärarlag, lektionstid, obunden arbetstid, klasstorlek, lönevillkor och avtalssystem med fackliga organisationer. I allmänhet är det skolansadministration som tar hand om detta men de olika delarna har stor inverkan på lärarens arbete.
- *Resurs relaterade rammar* omfattar allt som har att göra med ekonomi och materiella resurser. Skolbyggnader, inventarier och pedagogiska läromedel ingår i den här gruppen. Det totala antalet undervisningstimmar är en stor ekonomisk faktor, som i sin tur resulterar i hur många undervisningstimmar eleverna får eller om ett tvåläraresystem är möjligt. Anpassad undervisning är avhängt inte bara pedagogiskt utan även ekonomiskt. Eftersom det är skolans huvudman som är ekonomiskt ansvarig, kan det förekomma stora skillnader från kommun till kommun.
- *Organisationsrelaterade rammar* hänger samman med de sociala förhållanden och den kultur som råder i lärarrummet och på skolan som helhet. Här har skolansledning en stor roll, liksom vilket klimat som råder internt mellan lärarna och mellan elever och lärare.
- *Ramar med anknytning till eleverna och deras kulturella bakgrund* rör sig om elevernas förutsättningar, deras allmänna skolmotivation och vilket stöd skolan får genom samarbete med vårdnadshavare och lokal kultur över lag (Imsen 1999).

Vissa av dessa faktorer har lärare kontroll över, eller i alla fall visst inflytande över medan andra står helt utanför lärares kontroll. Ramfaktorerna är inte bara begränsande utan genom att lärarna har ett medvetet förhållningssätt kan det även skapas möjligheter till förändring (Imsen 1999).

5.2.2 Scheffs teori om sociala band

Scheffs teori om sociala band handlar om mellanmännsliga relationer. Scheff fokuserar på detaljer i socialt samspel. Teorin är grundad i observationer av hur människor beter sig när de hamnar tillsammans. Sociala band är det som håller samman människor och grupper i samhället. För att finna detta band måste man både beakta individers yttre framträdanden och dess tankar, känslor och intentioner. Mellan individer som kommunicerar byggs ständigt sociala band (Aspelin 2010).

Sociala band är dynamiska vilket betyder att de antar en viss karaktär i varje social situation och vid varje specifik händelse vid kommunikation. Sociala band kan anta vissa mönster så att relationerna till exempel i en skolklass är av ett visst slag, men de är aldrig statiska.

Sociala band kan upprätthållas, stabiliseras, hotas, repareras eller klippas av (Aspelin 2010).

Scheff menar att människan har ett grundläggande behov av att bygga sociala band, att det finns en grundläggande motivation att förbindas med andra. Människans välbefinnande är avhängt på att hen har någorlunda stabila sociala band (Aspelin 2010). Sociala band är således enligt Scheff det som förenar oss med andra och det som lägger grunden till vår identitet. Om våra sociala band hotas eller klipps av innebär det att vi förfaller som människor. Sociala band byggs med och genom kommunikation och vikt läggs vid vad som sägs och hur det sägs och framförs. Enligt Scheff avgörs de sociala bandens karaktär till största del av hur saker sägs och framförs (Aspelin 2010).

6. Metod

Undersökningen är en kvalitativ intervjustudie eftersom stort fokus har lagts på vad lärarna uttryckt under intervjuerna, själva betydelsen i orden dom valt att besvara frågorna med (Bryman 2018).

6.1 Urval

För denna studie gjordes inledningsvis ett målstyrt urval på så sätt att respondenterna behövde uppfylla vissa kriterier och är av den anledningen inte slumpmässigt utvalda (Bryman 2018). Därefter gjordes ett bekvämlighets urval, varpå möjliga respondenter i närheten kontaktades

via e-post. Inledningsvis skickades sju e-postmeddelanden till olika skolor i Stockholmsområdet, men på grund av få svar användes även ett snöbollsurval, då vissa av de tillfrågade respondenterna möjliggjorde kontakt med ytterligare respondenter.

Eftersom studien syftar till att ge en bild av inkluderingsarbetet i skolor ur ett idrottsläraperspektiv har två avgränsningar gjorts. Avgränsningarna handlar om att de medverkande respondenterna ska ha en lärarlegitimation med rätt att undervisa i idrott och hälsa, dessutom skall respondenterna även vara yrkesverksamma inom sin profession. Kravet på lärarlegitimation ska säkerställa att respondenterna har förståelse för undervisningens komplexitet och därmed bör resultatet bidra med högre relevans.

Redan tidigt fanns en tanke att respondenterna förutom dessa ovanstående kriterier även skulle vara yrkesverksamma på högstadiet. Detta dels på grund av att det fanns en vilja att se till att respondenterna hade ett liknande utgångsläge utifrån elevernas ålder och utvecklingsnivå. Samt att Skolinspektionen även valt att utgå från högstadiet i sin utredning kring ämnet idrott och hälsa.

Högstadie-kriteriet plockades bort, varav även idrottslärare på gymnasiet och mellanstadiet togs med in i studien på grund av svårigheter att få tag på tillräckligt många och även villiga respondenter som kvalificerade sig utifrån alla tre kriterier. Detta har bidragit till en vidare blick in i lärarnas inkluderingsarbete.

Totalt har sex respondenter intervjuats, varav tre kvinnor och tre män. Detta på grund av studiens omfång och tidsram. Då studien inte fokuserar på respondenternas svar i relation till kön togs därför ingen hänsyn till kön i urvalsprocessen. Könssammansättningen bland respondenterna är heller inget som anses påverka resultatet på något sätt. Respondenterna har arbetat som idrottslärare i allt från 6 månader till 30 år, där tre av dem har arbetat mindre än fem år vardera medan tre av dem har arbetat i mer än 10 år vardera. Respondenterna arbetar på skolor som ligger i olika socioekonomiska områden. På grund av respondenternas sammansättning trots det begränsade antalet intervjuer, ger detta trots allt ändå en bred bild av idrottslärares inkluderingsarbete.

6.2 Etiska Överväganden

Studien har utgått ifrån Vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer vilka är: samtyckeskravet, informationskravet, nyttjandekravet och konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet 2002). Alla personuppgifter kommer att skyddas och hållas konfidentiella. Respondenterna har vid förfrågan om medverkande även informerats om studiens syfte och metod. I informationsbrevet har det framgått att respondenterna tackar ja på frivillig basis och att de när som helst kan avbryta sin medverkan i studien. Respondenterna var väl medvetna om att ljudet spelades in vid intervjuerna och alla respondenter gav sitt samtycke till detta. Insamlade uppgifter i form av ljudfiler kommer endast användas för forskningsändamålet (Bryman 2018). Ljudfilerna kommer att raderas direkt efter att uppsatsen är godkänd, enligt GDPR (Uppsatsguiden 2022). Respondenterna kommer även att ha möjlighet att kontakta uppsatsförfattaren vid eventuella frågor och funderingar under studiens gång.

6.3 Genomförande

Data har skapats och samlats in via intervjuer antingen ute på skolorna där respondenterna arbetar eller via digitala mötesplatser. Alla respondenter fick i samband med missivbrevet även ta del av frågeguiden så att alla hade samma möjlighet att tänka igenom och förbereda sina svar inför intervjun. Att låta respondenterna få ta del av frågorna innan intervjun var ett aktivt val då det fanns en förhoppning om att svaren skulle vara genomtänkta.

Tre intervjuer har skett på plats på de olika skolorna i ett avskilt rum där respondenterna har kunna prata ostört. De tre återstående intervjuerna har tagit plats via den digitala mötesplattformen Zoom, både intervjuare och respondent har suttit ostört under intervjuens gång. Valet av plats gjordes av praktiska skäl för båda parter. Detta är inget som ska ha påverkat resultatet. Enligt Bryman (2018) finns inget som tyder på att det skulle vara svårare för intervjuaren att skapa en tillitsfull relation till respondenterna vid en digitalintervju än vid en direkt.

Vid intervjuerna är det viktigt att skapa en avslappnad stämning därför har några inledande frågor ställts. Detta för att få ut så mycket som möjligt av intervjuerna (Bryman 2018). Vidare har även både uppföljningsfrågor och preciserade frågor ställts när det passat bra för att skapa bra flyt i intervjuerna (Bryman 2018). Intervjuernas längd har varierat mellan 20 minuter och 47 minuter med anledning av att det funnits en stor variation i svarens utförlighet. Vid vissa

intervjuer kom svaren snabbare och var mer koncisa, medan vid andra intervjuer blev svaren mer utbroderade och ibland utvecklade respondenterna även svaren vidare till funderingar på utvecklingsmöjligheter.

Vid alla sex intervjuer har endast en intervjuare och en respondent närvarat och intervjuerna har skett utan att några anteckningar förts under intervjuens gång. Beslutet att inte föra anteckningar valdes för att kunna lägga fokus på respondenternas svar och för att främja samtalsklimatet. Dock har en ljudinspelning gjorts vid varje intervju med en mobiltelefon och appen Röstmemon. Materialet har på detta sätt kunnat transkriberas korrekt och ingen data har gått förlorad. Inspe­ling via mobiltelefon möjliggjorde att en mikrofon kunnat undvikas, vilket kan ha bidragit till att respondenterna kände sig mer avslappnade då det inte varit lika påtagligt att deras ord spelas in, vilket i förlängningen kan ha bidragit till en mer avslappnad atmosfär vid intervjuerna (Bryman 2018).

Intervjuerna har utformas utifrån en semistrukturerad intervjuguide vilket innebär att förutbestämda teman har plockats fram. Frågorna har i de olika intervjuerna ibland ställts i varierande ordning och frågor som inte var förformulerade, som till exempel ”hur menar du då?” eller ”hur skulle det kunna se ut?” har förekommit då de funnits en förhoppning om att de kunde bidra till en djupare förståelse för ett visst fenomen (Bryman 2018).

6.3.1 Databearbetning

Det transkriberade materialet från intervjuerna har analyseras med hjälp av tematisk analys som enligt Braun & Clarke (2006) bör ske i sex olika steg där kodning eller tematisering är centralt för att finna upprepade meningsbärandemönster. Tematisk analys valdes på grund av dess enligt Braun & Clarke (2006) flexibilitet. Braun & Clarke (2006) menar att tematisk analys är ett flexibelt verktyg som har potential att ge en rik och detaljerad bild av insamlad data vilket passar denna studie då mycket ligger i att förstå intervjuarens andemening, men flexibiliteten kräver också i sin tur en väl avgränsad och transparant arbetsmetod.

Steg ett i Braun & Clarkes (2006) sex stegs metod innebär att forskaren bekantar sig med den insamlade datan och läser igenom allt innan kodningen börjar. Om forskaren själv transkriberar materialet lär forskaren känna materialet vid transkriberingen. Själva transkriberingsprocessen kan ses som en nyckelfas inom tolkande analysmetod. Av den

anledningen gjordes ett val att transkribera all insamlad data för hand och inte använda ett digitalt verktyg för denna process. Vid transkriberingen användes en mindre detaljerad metod där pauser och betoning inte tagits med. Valet gjordes på grund av att vikten låg på ordval snarare än ordval och känsla. Vilket då gjorde att en mindre detaljerad transkribering bedömdes vara tillräcklig. Vid genomläsning av den transkriberade datan gjordes vissa anteckningar vid tänkbara idéer för eventuella koder.

Steg två enligt Braun & Clarke (2006) handlar om att datan organiseras i meningsfulla grupper som är relevanta i relation till studiens frågeställning. För steg två har en systematisk genomgång av datan gjorts genom att gå igenom transkriberingarna fråga för fråga och här har diverse färgpennor använts för att synliggöra potentiella mönster i datan med tanke på denna studies frågeställning.

Tredje steget handlar om att finna teman, att organisera koderna till olika teman. Vilket betyder att koderna analyseras och sorteras in i olika passande teman (Braun & Clarke 2006). Vid tredje steget sorterades koderna genom att tankekartor skapades på separat papper för att tydligt kunna se vilka teman som framkom. Med andra ord framkom de olika temana utifrån vad koderna hade för gemensam nämnare.

Fjärde steget handlar enligt Braun & Clarke (2006) om att de teman som synliggjorts skall granskas för att se att det finns tillräckligt med data för att stödja dem och för att säkerställa att de passar ihop. Vid analysens fjärde steg gjordes då en ny genomläsning av hela mängden insamlad data för att säkerställa att varje tema bottnade i tillräckligt mycket data för att kunna utgöra ett tema.

Femte steget inleds enligt Braun & Clarke (2006) när det finns en välfungerande tematisk karta. Vidare behöver varje tema namnges och struktureras utefter olika underteman, vilket är teman inom temat (Braun & Clarke 2006). För steg fem fastställdes och namngavs alla teman och för varje tema utarbetades underteman för att skapa struktur inom varje tema. För att ytterligare tydliggöra detta mönster av teman och underteman skapades figurer som visuellt visar hur datan strukturerats upp. Dessa figurer går att se under resultat avsnittet. De teman som fastställdes för faktorer var: ledarskap, relationer och anpassningar, alla med egna underteman. De teman som fastställdes för metoder var: relationer, motivation och struktur,

även dessa har egna underteman. För upplevelser fastställdes även här tre teman vilka var: ledning, kollegor och möjligheter samt tillhörande underteman.

De metodisk strukturerande tematana i undersökningen är såldes sprungna ur empirin. På detta sätt har undersökningen också genererat en modell med metodiska verktyg att använda vid undersökningar inkluderande lärmiljö.

Enligt Braun & Clarke (2006) handlar det sjätte steget om att skriva fram resultatet med hjälp av färdigställda teman och underteman. Det sjätte steget i denna studie genomfördes genom att studiens resultat presenterades utifrån de metodiska modeller empirin genererat. Resultatdelen är på detta sätt empiribaserad och strukturerad efter resultaten genom att utifrån de framtagna temana och underteman presentera studiens resultat.

7. Resultat

Här nedan kommer studiens resultat att presenteras utifrån den frågeställning som formulerats, först kommer faktorer sedan metoder och till sist presenteras lärarnas upplevelser. Inom varje avsnitt presenteras teman och underteman i den ordning de anses ha störst betydelse för en inkluderande lärmiljö.

Den insamlade datan genererade vid bearbetningen tre figurer för att tydliggöra vilka teman och underteman som framkommit. Dessa figurer presenteras i slutet av varje del i detta avsnitt.

Respondenterna kommer att benämnas RA, RB, RC, RD, RE och RF. Denna benämning är baserad på den ordning som intervjuerna hölls, där RA var den första intervjun och RF den sista intervjun som tog plats.

7.1 Vilka faktorer anser lärarna vara avgörande

Ledarskap, relationer och anpassningar var de viktigaste faktorerna för att nå en inkluderande lärmiljö anser lärarna. Vilket framkom under bearbetningen av intervjuerna, se figur 1. De olika faktorerna redovisas i den ordning de anses viktigast och har störst påverkan för en inkluderande lärmiljö

7.1.1 Ledarskap

Den viktigaste delen av ledarskapet för att nå en inkluderande lärmiljö handlar enligt lärarna om att förmedla en trygghet. Det skapar ett lugn som ger eleverna utrymme att våga mer. RF säger att det behöver synas och kännas att man är en trygg ledare för att kunna skapa den trygghet som behövs.

Jag faller tillbaka på det här med att om man är en trygg ledare o inte bara, gör som jag säger, utan lita på att jag bestämmer här, tillsammans med er, men det är jag som styr bilen och kör, lita på det så åker vi tillsammans. Det blir ju så flummigt men, men det tror jag är jätteviktigt, lite ordning och reda (RF).

RA är inne på samma spår och menar att läraren har den viktigaste rollen för att skapa en inkluderande lärmiljö och uttrycker "... jag tror inte att det finns så mycket annat faktiskt varken pedagogik el nåt sånt liksom". RE uttrycker att "... ingen ska känna sig skraj för kompisar eller annat, dom ska känna stöd det ska kännas tryggt".

Självmedvetenhet är också en viktig del av ledarskapet för att skapa en inkluderande lärmiljö anser lärarna. RA menar att man måste vara medveten om vilka signaler man sänder ut och hur man ser på människor. Först då kan du som lärare från grunden skapa undervisning för alla elever på lika villkor.

... man har en medvetenhet om sig själv och var man kommer ifrån och hur man själv är formad liksom, hur man är och hur man läser människor. Att man är medveten om att jag har med mig saker och att jag ser på människor och saker av den anledningen liksom En medvetenhet om det måste man ha i alla undervisningssammanhang tycker jag (RF).

Samtidigt lyfter lärarna att det är viktigt att vara lyhörd. Flera av lärarna uttrycker att ämnet idrott och hälsa kan vara en känslig fråga för många elever, och att det då är viktigt att vara en lyhörd ledare som uppfattar hur eleverna känner och upplever undervisningen. RA uttrycker

det enligt följande, ”en människa som ser människorna helt enkelt, utifrån det kan man skapa en inkluderande lärmiljö” (RA). RB berättar att om eleverna känner press och krav på ett negativt sätt finns risk att dom eleverna tappar motivationen att vilja fortsätta. Vilket RB berättar är lätt hänt i den stress som kan bli i och med att grupperna är stora, vilket då i sin tur kan hota den inkluderande lärmiljö lärarna försöker uppnå.

Idrotten är ju väldigt känslig för många och där kan jag uppleva att du kan skapa hur många olika stationer som helst ... men om dom känner press och krav på att göra, eller att man inte ser dom, då tappar man en del. Sen är det svårt i skolansvärld med stora grupper, man blir stressad och kanske råkar mana på nån för mycket och då låser den sig och helt plötsligt har du tappat den (RB).

7.1.2 Relationer

När det kommer till relationer sett till skapandet, bemötandet och förtroendet, är alla lärarna överens om att relationsskapande är något av det viktigaste för att nå en inkluderande lärmiljö. RH nämner att ”det är ju jätteviktigt, nåt av det viktigaste tänker jag om man ska hålla på med undervisning och utbildning”. RA håller med och uttrycker att ”utan att skapa en relation hamnar vi i att dom sitter där på bänken och inte vill vara med”. Tillitsfulla relationer med eleverna bidrar enligt lärarna till ett ökat lärande med konstruktiva dialoger och ett gott samtalsklimat. Det skapar ett tillåtande klassrumsklimat där eleverna vågar utmana sig själva.

I det stora hela skulle jag nog säga att om jag har de här relationerna med klassen så gynnar det hela klassrumsklimatet på det sättet att eleverna lyssnar (RC)

Lärarna lägger stor vikt vid relationsskapande för att kunna möta varje elev på bästa sätt för att skapa möjligheter för ett ökat lärande. RB berättar att en stor del av läraryrket handlar om att kunna skapa relationer med eleverna, vilket inte alltid är lätt. ”det är tufft, därför att det handlar nästan mer om relationer än det faktiska ämnet. Om eleverna tycker om läraren tycker dom nästan alltid också om ämnet, det är min känsla” (RB). Samtidigt som relationerna med eleverna ger mycket till undervisningen för en inkluderande lärmiljö, uttrycker några av lärarna att det är en balansgång mellan att vara personlig men inte privat, att hålla en professionell nivå på relationerna.

... man får ju hitta en balans där, man är ju läraren som sätter betyg, men man måste kunna bjuda på sig själv också, så eleverna får reda på att man är människa, att kunna vara personlig men inte privat (RD).

RE uttrycker en liknande tanke kring balansgången i relationerna med eleverna och berättar ”någonstans ska man ju va lite kompis men samtidigt ska dom ju veta att när det drar ihop sig så är det jag som bestämmer liksom” (RE).

Något som lärarna också pratar om är bemötande och det kan bidra till en inkluderande lärmiljö. ”Man får möta eleverna på lite olika sätt helt enkelt” säger RD. Genom att vara medveten om hur de bemöter eleverna uttrycker lärarna att det öppnar upp för tillitsfulla relationer som i förlängningen kan leda till en inkluderande lärmiljö. RF nämner att ”eleverna måste känna att det finns en värme och ett engagemang, ett intresse för eleverna”

Att eleverna känner förtroende för sin lärare har stor del i en tillitsfull relation. RA nämner att förtroendet kommer om läraren vågar lyssna på eleverna även när något verkar vara fel.

Liksom man måste våga gå och fråga dom varför dom sitter där, vad är det som hänt tidigare eller att bara försöka connecta med dom på vilket sätt som helst, det kan vara liksom vad som helst bara att få dom att våga (RA).

RH nämner att relationerna inte behöver vara nära men att det är viktigt att det finns tillit och förtroende, ”att man som individ känner sig trygg och att man känner att jag kommer inte att bli utsatt för nåt” (RH).

7.1.3 Anpassningar

Lärarna anser att vissa anpassningar sett till tid och individuellnivå är nödvändiga för att nå en inkluderande lärmiljö. Till att börja med är det viktigt att se till att eleverna ges tillräckligt mycket tid för att kunna nå ett önskat lärande, att inte ha för bråttom. RC uttrycker att ”det handlar om att ge eleverna tillräckligt med tid för att kunna lära sig”. RB nämner att det är viktigt att ge eleverna tid om det behövs.

Sen kan det vara så att planen är att vi ska jobba med det här nästa vecka, men märker jag att eleverna behöver mer tid till det pågående momentet då tar vi en lektion till, typ så (RB).

RD berättar att hen försöker att anpassa hela tiden att ge eleverna tillräckligt med tid men att det också kan vara svårt ibland då vissa elever är redo för nästa moment medan andra behöver mer tid.

Jag försöker anpassa. Men samtidigt ska det ju också vara en utmaning för dom som är duktiga på det momentet. Det är det här som är det kluriga men också det roliga med vårt jobb, att få till det men så att det funkar för alla (RD).

En annan anpassning för att nå en inkluderande lärmiljö är att skapa möjligheter för eleverna att få jobba efter sin individuella nivå. RE berättar att det är betydelsefullt att ofta påminna om att alla utgår utefter sin egen förmåga på sin nivå. ”man försöker ju intala ofta att alla jobbar utifrån sig själva och gör sitt bästa där man är”(RE). RD nämner att det går att göra nivåanpassningar på bra sätt där alla elever ges möjlighet att utmanas och utvecklas på sin nivå.

Om man gör en hinderbana till exempel så kan man se till att ett och samma hinder har två eller fler alternativ och då verkligen poängtera att det viktigaste är inte att ta sig över den högsta delen utan att alla vägar är rätt. Så att man ser till att det finns något för dom som behöver utmanas men också för dom som kanske provar för första gången, då är ju utmaningen att kanske våga det handlar ju om att våga prova, vara med och att utvecklas (RD).

RF är inne på samma spår och menar att undervisningen behöver ge utrymme för eleverna att prestera på sin nivå för att nå en inkluderande lärmiljö.

Eh, det måste ju finnas eh alltså alternativa spår i , vi säger att vi håller på med friidrott liksom och så kanske vi ska kolla höjdhopp och hur närmar man sig det, o att det finns en progression där varje individ kan vara och kliva upp eller välja att, jag håller mig här (RF)

7.1.4 Sammanfattning av faktorer

Lärarna anser att de viktigaste faktorerna för att kunna skapa en inkluderande lärmiljö är ledarskap, relationer och anpassningar. Lärarna uttrycker att ledarskapet har störst inverkan på den inkluderande lärmiljön. De menar att det är viktigt att förmedla trygghet, att vara medveten om sig själv och vilka signaler en sänder ut, samt att vara lyhörd för elevernas upplevelser och känslor.

När det kommer till relationerna anser lärarna att det är grundläggande att kunna skapa tillitsfulla relationer med eleverna. Lärarna uttrycker att bemötandet har stor betydelse för den inkluderande lärmiljön och eleverna behöver känna förtroende för sin lärare.

Vidare nämner lärarna även att anpassningar i form av att ge eleverna tillräckligt med tid samt att ge eleverna möjlighet att arbeta utefter egen förmåga är faktorer som har stor betydelse för den inkluderande lärmiljön då det indirekt påverkar relationerna och känslan av trygghet.

Figur 1. Metodkarta över inkluderingsfaktorer

7.2 Vilka metoder använder lärarna

Vid bearbetningen av vilka metoder lärarna använder för att skapa en inkluderande lärmiljö framkom tre olika teman med egna underteman. Dessa var relationer, motivation och slutligen struktur. Dessa visas i figur 2, och redovisas i detta avsnitt i samma ordning.

7.2.1 Relationer

I arbetet med att skapa relationer i form av tillgänglighet, dialogskapande och engagemang för en inkluderande lärmiljö berättar flertalet lärare att dom försöker se till att vara tillgängliga för eleverna. De ser till att befinna sig där eleverna befinner sig. Både RC och RD nämner att relationsskapandet sker under hela skoldagen och mesta dels utanför lektionstid.

Eh relationerna måste jag skapa med eleverna utanför lektionstid eh och det tror jag många missar Jag brukar sätta mig på något som vi kallar torget, där är det en stor öppen yta med en trapp där eleverna kanske bara sitter och hänger och där har man också ganska bra uppsikt över liksom i stort sett hela innergården eller vad man ska säga, eh vad eleverna faktiskt gör och vad de inte gör, eh då ser eleverna det och många gånger så är det så att eleverna kommer och sätter sig. Dom söker kontakt med mig. Det är inte jag som behöver gå och sätta mig med eleverna för dom vill ju ha nån form av relation med mig (RC).

RD uttrycker att ”själva skapandet av relationerna sker hela tiden, det gäller att vara öppen för det. Det sker under hela arbetsdagen”. RE är inne på samma spår som RC och RD och lyfter tillgängligheten som ett bra sätt att skapa tillitsfulla relationer med eleverna.

Jag försöker vara tillgänglig skulle jag säga, att man tar sig tid med dom. Att som sagt, jag sitter i mitt rum ibland på mina raster och dom kommer och knackar på, jag skulle ju kunna låta dörren vara stängd men man släpper in dom och pratar med dom, man sätter sig i matsalen. Ofta vill ju barn att man ska vara med, så det är ju inte svårt att få kontakt och ha relationer. Ja visst finns det de elever som är svårare över lag (RE).

Att skapa dialog är något lärarna uttrycker är en pusselbit i relationsskapandet med eleverna. Att få eleverna att känna sig trygga och vilja dela med sig av sina tankar och känslor. RA berättar att ”eh jag har jättemycket samtal, mycket små informella samtal, mycket kallprat”. RC tar sig tid att småprata med eleverna när tillfälle ges för att underhålla relationerna.

Ända sen jag började jobba så går jag till nåt som heter Studion här på skolan så fort jag har tid, jag går aldrig in i lärarrummet, utan varenda rast så går jag in och sätter mig och pratar egentligen bara prata skit med eleverna som sitter där inne. Ibland hjälper jag dom med nåt, det är ett bra sätt att bonda liksom (RC).

Att visa intresse och engagemang för eleverna är också ett sätt lärarna använder för att bygga tillitsfulla relationer med eleverna.

Jag försöker se eleverna ... jag har ju väldigt många elever så det kan bli en smula rörigt ibland i huvudet, men jag försöker ändå ha någonting som jag kan fråga om veckan efter, till exempel hur gick det med den där, så att jag kan koppla vidare på det sen, jag frågar många frågor (RA).

RF uttrycker att det är svårt att säga hur tillitsfulla relationer skapas men att det handlar om att visa eleverna engagemang och intresse.

Det där är en jättesvår fråga som jag har funderat på liksom för länge sen, jag tror att det är en sån sak som du har, om du har en, eh en social förmåga. Jag tycker att det är svårt att sätta fingret på, men att det finns en värme, ett engagemang, ett intresse för eleverna är viktigt (RF).

7.2.2 Motivation

Lärarna i studien använder sig på olika sätt av motivation för att skapa en inkluderande lärmiljö där alla elever kan känna sig inkluderade i undervisningen. I resultatet framkom fyra områden vilka var: valfrihet, egna mål, positiv feedback och rimliga krav samt att skapa förståelse. Gällande skapandet av möjlighet för viss valfrihet uttrycker RF "eleverna får vara med att påverka undervisningsinnehållet så mycket som möjligt". Såväl RA, RB och RD uttrycker att de bestämmer själva momentet de arbetar med där de sätter ramar för momentet men att inom dessa ramar finns viss valfrihet.

Jag har mitt arbetsmoment som jag jobbar med, till exempel gymnastik, men inom gymnastiken av alla dom här övningarna kan eleverna välja till exempel fyra, så vad vi jobbar med det styr jag, men sen kan de få välja vad de vill jobba med inom det området. Om dom vill jobba med parkour eller gymnastikövningar, att de får välja där (RB).

RA berättar att "när jag introducerar ett nytt moment och det här ska vi lära oss och jobba emot, hur vill ni göra det? Man kan säga att jag styr, men att det alltid finns olika val". Precis som RA berättar RD att momenten byggs upp utefter läroplanen med tydliga ramar men inom ramarna finns valfriheten. "Man har ju läroplanens betygskriterier att följa och jag bygger upp moment där jag har en ganska tydlig ram, eh det är det här vi ska nå. Men inom dom ramarna är det ganska fritt" (RD).

Att eleverna får möjlighet att sätta upp egna mål är något lärarna anser är bidragande för en inkluderande lärmiljö. Flertalet lärare berättar att eleverna ges möjlighet att fundera ut egna personliga mål inom ämnet. RA berättar att de ofta arbetar med SMART-mål, ”typ vid styrketräning eller så, så kan de få sätta upp ett strykemål, eller konditionsträning, vad skulle jag vilja klara? Såna, små mätbara mål” (RA). RD nämner att inför varje ny termin gör eleverna en egen utvecklingsplan där de får tid för att fundera över sina styrkor och utvecklingsområden.

Inför varje termin, det behöver inte vara nån jättelång, men ett papper där det står, det här är jag bra på i idrott och hälsa Samtidigt få de ju också klura på vad dom vill bli bättre på, vad dom vill utveckla, och vad man kan göra för att bli bättre på det (RD).

Precis som RD låter RB eleverna sätta upp egna mål och en handlingsplan för att nå dessa. ”Jag har ganska nyligen börjat med att eleverna får skriva ner i ett dokument vad eleverna har för egna mål och hur dom ska nå dom”.

Något flertalet lärare nämner som en viktig del för att nå en inkluderande lärmiljö är att ge eleverna positiv feedback, och att ställa rimliga krav som känns hanterbara. Eleverna ska ges möjlighet att få lyckas och utvecklas. RF nämner att ”förutom att ge positiv feedback och att lyfta styrkor som är relevanta är det också viktigt att ställa rimliga krav, tänk Vygotskij”(RF). RC berättar att positiv feedback är centralt i undervisningen. ”Jag försöker alltid lyfta vad eleverna gjorde bra i saken, även om det kanske inte blev rätt resultat, men liksom alltid lyfta det positiva” (RC).

Jag är en sån som försöker hela tiden peppa och, det kan ju va att en elev, vi har spelat badminton idag och en kille, han slog många slag innan han träffade bollen, och just det lilla slaget när han fick i väg den en meter, att man liksom, yes! nu satt den, eh o det fick ju den här killen att stå i tio minuter till. Till slut när vi gick där ifrån en halvtimme senare, då träffade han ju nästan varje gång. Så att det handlar ju mycket om att peppa och eh, liksom det här lilla att ge positiv feedback. För annars är det lätt att eleverna ger upp. Mycket handlar om att peppa men också att komma med tips och idéer, så att dom lyckas (RD).

Lärarna anser att det är viktigt att eleverna får en förståelse för uppgifterna de arbetar med men också för kursplanens utformning. Detta gör dom genom att prata om momenten och vad Skolverket vill med ämnet idrott och hälsa.

Jag tycker att det är viktigt att eleverna förstår varför man gör det man gör, att förstå, eh, ja men att man tolkar kursplanen tillsammans, hur ska vi tolka det som står där i kursplanen tillsammans, så att man är överens om att hur ska vi göra det här som är bestämt att vi ska göra. Att ha det förhållningssättet, att vi kan skapa så bra förutsättningar som vi kan, så att det blir bra och lärorikt, men att vi måste förhålla oss till det här. Det är viktigt att eleverna förstår (RF).

RE nämner att ”jag pratar med dom, och vi tar upp vad det är vi tränar på här, till exempel varför springer vi spåret, jo för att träna kondition. Jag förklarar varför vi gör det”. RC berättar också att eleverna behöver få förståelse för undervisningen och nämner att ”vi pratar alltid om vad, hur och varför” (RC).

7.2.3 Struktur

Lärarna använder sig även av struktur i form av tydlighet och anpassningar samt igenkänning för att kunna skapa en inkluderande lärmiljö där alla elever ges möjlighet att delta utifrån sina egna premisser. Lärarna anser att undervisningen behöver vara tydlig och vissa anpassningar krävs för att nå en tydlighet. RA berättar att eleverna får information både inför lektionerna och under lektionerna.

Jag använder tavlan i idrottshallen, där försöker jag skriva upp tider, när vi börjar och när vi slutar, vad vi kommer göra under dagen, eller lektionen. Sen kanske om det är nåt de behöver veta för nästa vecka till exempel om vi ska simma nästa vecka. Det står också på skolplattformen. Sen brukar jag skriva upp vad vi jobbar med, då blir det kanske teknik, taktik, vad vi nu jobbar med. Jag går igenom förmågor och kunskaper så att det går att koppla till det praktiska vi gör. Sen ligger alltid en terminsplanering på skolplattformen (RB).

RE använder också tavlan mycket för att skapa tydlighet, men nämner även att andra anpassningar används.

Jag brukar också skriva på tavlan och jag eller någon elev brukar visa. Vi har haft en del elever från Ukraina nu och min ukrainska är ju rätt dålig va, o deras engelska är inte heller så bra. Så det har blivit mycket bildstöd och sånt nu vilket jag har upptäckt har varit bra för andra elever också (RE).

RC nämner också bildstöd som ett bra alternativ på anpassningar just för att skapa tydlighet i undervisningen. ”Eh jag har funderat på att man kanske ska använda bildstöd, till exempel för att det ska gynna så många elever som möjligt. Det är definitivt något jag skulle kunna börja använda”.

Även lektionsstrukturen har betydelse för en inkluderande lärmiljö, lärarna berättar att de försöker hålla lektionsstrukturen så att den ser likadan ut i den mån det går. Att eleverna ska känna igen sig och veta vad som gäller när de kliver in i idrottshallen. I idrottshallen där RE arbetar har eleverna förutbestämda platser vid samlingen. RD berättar att ” det handlar mycket om rutiner egentligen, att eleverna vet när de kliver över tröskeln vad som gäller här”.

Man har ett speciellt sätt när man samlas, startar upp på samma sätt, lektionsstruktur. Att det blir samling, start, aktivitet, men också att man har en samling och reflekterar kort innan dom går också (RD).

RB förklarar att varje lektion börjar och slutar på samma sätt.

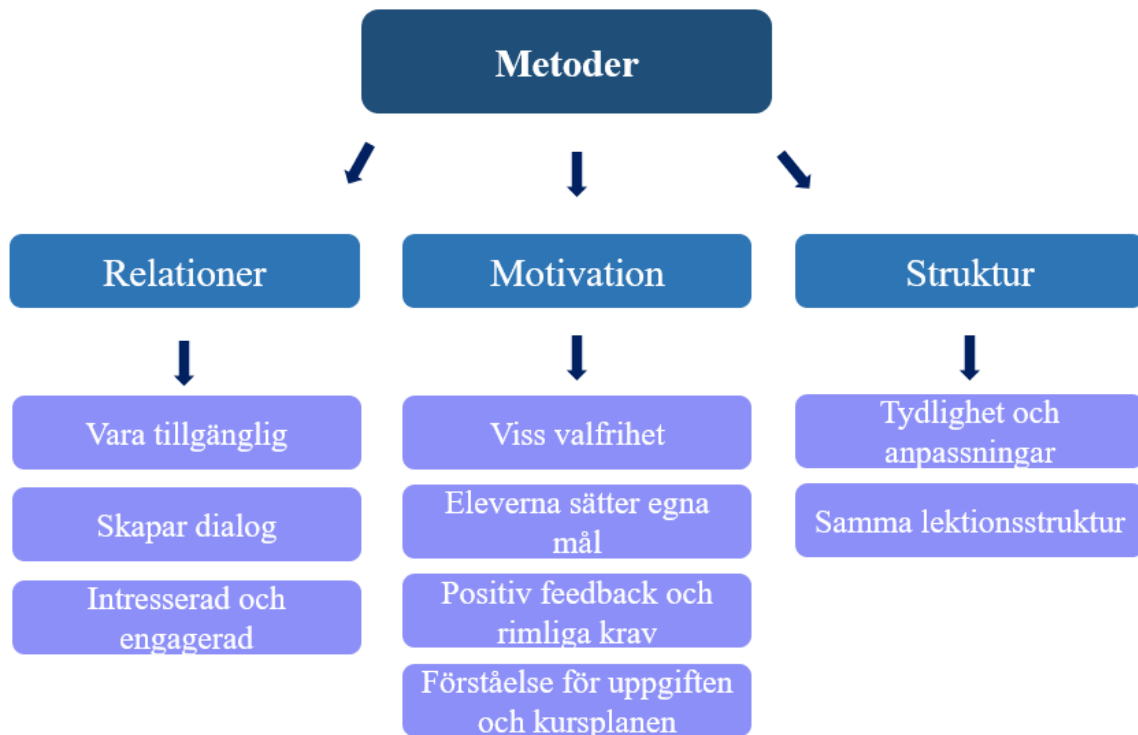
A men dels samlas vi inne vid tavlan, det gör vi när vi är ute också Jag börjar aldrig bara en lektion med bara kom igen nu kör vi, börja spring. Utan alltid en samling, alltid en avslutning. Men det är väl strukturen, samling är viktigt (RB).

7.2.4 Sammanfattning av metoder

Lärarna uttrycker att de i relationsskapandet försöker se till att vara tillgängliga för eleverna, att befinna sig i samma miljöer som eleverna. De berättar att de skapar dialog med eleverna både i och utanför undervisningstid. Lärarna anser att det är viktigt att visa sig vara både intresserad och engagerad av eleverna för att nå en inkluderande lärmiljö. Vidare anser lärarna att det är viktigt att se till elevernas motivation genom att låta eleverna vara med och påverka sin undervisning till viss del och att eleverna får vara med och sätt egna mål. Lärarna ger positiv konstruktiv feedback och anser att eleverna behöver få förståelse för uppgifterna samt kursplan för att nå en inkluderande lärmiljö. Utöver detta använder lärarna sig mycket av en tydlig struktur i undervisningen. Lärarna ser till att eleverna nås av den information de behöver i god tid. Lärarna använder sig av tavlan, de visar uppgiften fysiskt samt andra

anpassningar när behovet finns. Lärarna anser att en lektionsstruktur som i grunden ser likadan ut är ett bra sätt att nå en inkluderande lärmiljö.

Figur 2. Metodkarta över inkluderingsmetoder

7.3 Hur upplever lärarna arbetet

Studiens tredje frågeställning handlar om lärarnas upplevelser av arbetet med att skapa en inkluderande lärmiljö. De teman som framkom var ledning, kollegor och möjligheter. Dessa visas i figur 3.

7.3.1 Ledning

Lärarna anser att ledningen har betydelse för arbetet med att skapa en inkluderande lärmiljö men på vilket sätt och i vilken mån varierar. Lärarna vittnar om ett väldigt varierat stöd från ledningen. RD berättar att ”skolledningen vet jag inte om jag har så mycket stöd av, men jag

har ju inte heller brett om det”. Vissa av lärarna anser att om inkluderingen kommer uppifrån skapas mer tyngd och begreppet inkludering får en viktigare roll.

Jag har bara haft positiva erfarenheter när det gäller det. Inkludering är ju precis som när man jobbar med värdegrund, det måste liksom vara på riktigt hela tiden, det kan inte vara någon frifräsare någonstans eller i form av någon temadag eller nånting som kommer liksom någon gång per termin, kanske inte ens så ofta. Det måste ske uppifrån enkelt uttryckt och genomsyra hela verksamheten. Det blir en annan tyngd i det då på något sätt, när det kommer från ledningen (RF).

RE nämner att ”Vi pratar mycket om inkludering och inkluderande lärmiljö på olika möten, så det känns som något som är viktigt”. RA berättar att ledningen sitter på en annan plats och att det inte finns så mycket kontakt mellan ledning och idrottslärarna.

Eh ledningen sitter ju några kilometer bort så jag är min egen ledning skulle jag säga. Jag har inte så mycket backning av ledning, skulle jag säga. Det kan jag verkligen sakna (RA).

Medan RA upplever en saknad av ledningens stöd känner RC att ”från ledningen har jag största möjliga stöd tycker jag”.

Lärarna upplever att de har ledningens förtroende och ledningens stödjande visar sig också genom att erbjuda fortbildning av olika slag. Enligt RE ordnar ledningen så att ”man får möjligheter att gå på olika saker, kurser o sånt”.

Vi har ju en ledning som litar mycket på oss, att vi försöker göra vårt jobb så bra som möjligt [...] jag funderar på hur ledningen hjälper till, hur skulle det kunna se ut? Det kanske snarare är utbildningarna dom försöker ge oss (RB).

7.3.2. Kollegor

Något de flesta lärarna nämner som har stor inverkan på undervisningen och skapandet av en inkluderande lärmiljö är kollegorna och det kollegiala lärandet. RA uttrycker att kollegorna har stor betydelse för arbetet i sin helhet, men också i att skapa en inkluderande lärmiljö.

Jag har ett fantastiskt kollegium, vi hjälps åt med precis allt, eh och stöttar, bollar. Det är högt i tak. Vi tipsar varandra, vi delar, man kan komma med precis allt verkligen. Eh skulle jag inte ha

dom, skulle jag inte jobba här en dag till, skulle jag vara själv här fast jag har alla dom här fantastiska möjligheterna så skulle det inte vara samma sak (RA).

RB håller med och beskriver en liknande situation som RA.

Ja eh, nä men alltså mina kollegor, där känner jag att vi är duktiga på att prata och diskutera saker om undervisningen, men också så som vi gör nu, vi sitter och pratar och så kommer man på saker, att så där skulle man kunna göra (RB).

RC nämner att ”vi pratar mycket och det finns ett kollegialt lärande och vi försöker jobba på lite samma sätt, men vi brukar också diskutera hur liksom, hur gör du med den här gruppen?”

RB beskriver även hur kollegorna hjälps åt att få med sig alla elever i undervisningen, ”vi bollar olika situationer som hänt eller hur kan man få med den här eleven” (RB). Flera av lärarna beskriver hur de har ett tätt samarbete med kollegorna där de utbyter idéer och tankar kring undervisningen och information som är behjälplig i att nå en inkluderande lärmiljö. RD nämner att ”vi hjälper varandra väldigt mycket och har ju också ett arbetslag och där bollar vi idéer om hur vi kan bemöta vissa elever eller om nån har det tufft just då, eller om nåt har hänt”. RE beskriver hur kollegorna hjälps åt under dagen för att förmedla information som hjälper till i bemötandet av en grupp eller vissa elever.

Ja, ja sånt har vi alltid mycket kontakt om ... det tycker jag funkar jättebra här. Såna saker behöver vara självklart tycker jag. Ibland krävs bara en liten nick från en kollega för att budskapet ska ha gått fram (RE).

7.3.3 Möjligheter

Lärarna är överens om att dom har goda möjligheter för att skapa en inkluderande lärmiljö.

RA uttrycker att möjligheterna finns men känslan att inte räcka till är ofta närvarande.

Just här har jag dom allra bästa förutsättningarna, men sen så känner jag personligen att jag inte räcker till. Det optimala skulle vara att få vara två lärare på grupperna, det är ganska stora grupper, stora mängder elever, det skulle helt klart bli mer kvalitet och målpuppfyllelse (RA).

RB är inne på samma spår som RA och nämner också att möjligheterna finns men att det är svårt att hinna med alla elever då grupperna är stora.

Jo men jag tycker att vi har bra möjligheter, alltså om man ska se till hur skolan ser ut, hur verkligheten ser ut. Eh däremot så är det ju otroligt många elever som har mycket problematik idag och det blir en utmaning att skapa en inkluderande lärmiljö ibland (RB).

RF upplever också att det finns goda möjligheter till att skapa en inkluderande lärmiljö men att det också krävs kreativitet. Att det inte går att endast förlita sig på ekonomiska lösningar.

Eh ja, på alla sätt har jag möjligheter att skapa en inkluderande lärmiljö. Man får vara kreativ. Det kan inte hänga på resurser i form av personer eller ekonomi. Det är klart att det kan bidra men man kan göra väldigt mycket utifrån sig själv som människa och det kostar inte pengar eller kräver nån annan (RF).

Just den kreativa biten är något som RD lyfter i samtalet om hur RD upplever möjligheterna att skapa en inkluderande lärmiljö. ”Det går att klura, sen får man kanske klura lite själv på nya idéer om man saknar nåt, man får va lite uppfinningsrik” (RD).

Lärarna uttrycker att de upplever att de har ett viktigt uppdrag och genom att arbeta för att nå en inkluderande lärmiljö kan dom motivera fler elever att förstå idrott och hälsas positiva effekter ur ett livslångt perspektiv. RC berättar att ”Jag försöker motivera dem med att det är ett livslångt lärande som de kommer ha nytta av genom hela livet. Jag försöker få dem att inse den här inre motivationen” (RC).

Jag tycker att det är jättekul att få göra det viktigt, att dom får lära sig inför livet. Jag försöker verkligen välja ut sånt som de kommer ha nytta av att kunna. Vi har många elever som trivs med att vara ensamma och jobba individuellt och då köra till exempel på, hur gör man på ett gym? Eller hur kan man motionera i skogen på egenhand? Att lära sig saker för livet, som simning, hjärt- och lungräddning, allt sånt där som är superviktigt. Att eleverna förstår att det är bra att kunna, att det är en bra investering. Vi har en viktig roll (RA).

RB upplever också uppdraget som viktigt och berättar att undervisningen måste upplevas som lustfylld av eleverna för att dom ska lära för livet.

Jag har verkligen fastnat för boken *smak för motion* och att det finns forskning som visar att om du tyckte att idrottsaktiviteterna var roliga, oavsett vad du lärde dig, det va kul. Då var du också mer benägen till att göra det i vuxen ålder. Och egentligen handlar det mer om det, än vad dom

faktiskt lärde sig, att det måste vara lustfyllt, att man måste göra lektionerna lustfyllda. Då blir det att dom känner det meningsfullt. Att dom får erfarenheter av livet som var någonting kul, det är viktigt (RB).

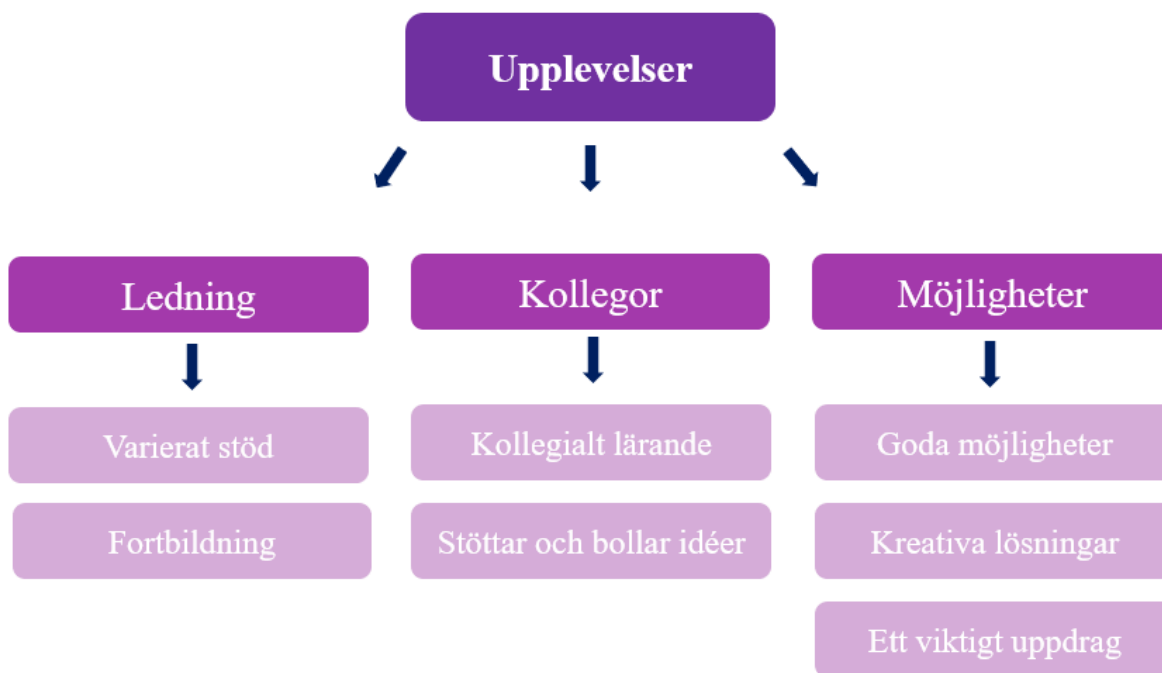
7.3.4 Sammanfattning av upplevelser

Lärarna anser att ledningen har betydelse för en inkluderande lärmiljö men upplever ett varierat stöd från ledningshåll. Några av lärarna upplever ett stort stöd och har känslan att inkluderingsarbetet får högre status om det kommer från ledningen på skolan. Andra lärare upplever mindre eller inget stöd alls.

Däremot så upplever alla lärare att samarbetet med kollegorna har stor inverkan i skapandet av en inkluderande lärmiljö. Lärarna nämner att det finns ett kollegialt lärande och att de även får stöd av kollegorna både vad gäller undervisningen genom att bolla idéer, och genom att dela information som kan vara behjälplig i bemötandet av elever.

I det stora hela upplever lärarna att de har goda möjligheter att skapa en inkluderande lärmiljö, men att grupperna upplevs som stora och att det ibland krävs ett visst mått av kreativitet för att nå hela vägen fram. Det framkommer också att mycket går att göra utifrån sig själv, som inte behöver vara avhängt på ekonomi. Lärarna upplever att de har en viktig roll och genom att göra undervisningen lustfylld och meningsfull försöker de nå så många elever som möjligt.

Figur 3. Metodkarta över inkluderingsupplevelser

8. Diskussion

I denna del kommer resultatet att diskuteras i relation till teori och tidigare forskning. Avsnittet struktureras utefter ordningen på studiens frågeställning.

Syftet med studien var att studera inkluderingsarbete från ett idrottsläraperspektiv, för att ge en bild av hur arbetet med inkludering ser ut och vilka utmaningar lärarna ställs inför. Genom att lärarna på ett generöst sätt har delat med sig av sina tankar kring ämnet har de sex intervjuerna skapat en förståelse för vad lärarna anser om inkluderingsarbetet och hur de går till väga för att skapa en inkluderande lärmiljö för alla elever.

8.1 Faktorer

Ett av de mest framträdande resultaten i studien visar på att läraren har den viktigaste rollen i skapandet av en inkluderande lärmiljö i form av ett tydligt och tryggt ledarskap.

Redelius (2004) och Skolinspektionen (2018) skriver båda att undervisningen i idrott och hälsa skapar en negativ självbild och ett ointresse för fysisk aktivitet då undervisningen ofta

visar brister i lärandemiljön, aktivitetsval och undervisningens organisation. Studiens resultat visar på att lärarna är fullt medvetna om att de finns ett behov av att skapa trygghet och tillit. Lärarna beskriver att de arbetar för att vara en trygg tydlig ledare. Flertalet lärare nämner också att idrotten kan upplevas som extra känslig för vissa elever och att de ser till att vara lyhörda för elevernas känslor och upplevelser. Lärarna uttrycker även att de på olika sätt försöker motivera eleverna till ett livslångt lärande inom ämnesområdet idrott och hälsa. Detta kan betyda att det sker en förändring som går från att vara tävlingsfokuserad till en mer inkluderande lärmiljö där fler elever har möjlighet att lyckas och få positiva upplevelser kopplade till idrott och hälsa. Detta är något både Redelius (2004) och Skolinspektionen (2018) efterfrågar.

I resultatet framkommer att lärarna anser att relationsskapande är av stor vikt för att nå en inkluderande lärmiljö. Genom att skapa goda relationer skapas också trygghet och tillit vilket i sig är grundläggande för att kunna nå en större måluppfyllelse. Lärarna nämner att de genom tillitsfulla relationer med eleverna når ett ökat lärande där det skapas utrymme för konstruktiva dialoger. Det skapar enligt lärarna ett tillåtande klassrumsklimat där eleverna vågar utmana sig själva. Detta är helt i linje med vad Persson & Persson (2016) menar, då de hävdar att eleverna gynnas genom att fysiskt känna sig trygga. Dessutom skapar relationerna goda förutsättningar för att eleverna ska lyckas i skolarbetet och med måluppfyllelsen, just av den anledning att de känner trygghet och tillit. Segolsson & Hirsh (2019) är samstämmiga och menar att en stor del i en inkluderande lärmiljö handlar om att kunna skapa goda relationer till eleverna.

Alla lärare i studien anser att de behöver skapa goda relationer för att nå eleverna och kunna fånga deras intresse. Detta visar på att lärarna har förståelse för att relationerna ger eleverna bättre förutsättningar att lyckas. Genom att eleverna lyckas får eleverna också positiva upplevelser av ämnet idrott och hälsa som de sedan även får nytta av under livets alla skeden. Scheff menar att människan har ett fundamentalt behov av att bygga sociala band (Aspelin 2010). Detta kan tolkas som att alla vill ha och behöver tillitsfulla relationer för att kunna fungera som människor, vilket då stärker lärarnas uppfattning om de goda relationernas positiva funktion och betydelse för undervisningen.

Sett utifrån ramfaktorteorin och ramar med anknytning till eleverna och deras kulturella bakgrund, elevernas förutsättningar och allmänna skolmotivation vägs in, ger det ett annat

perspektiv på relationsskapandet. Även om lärarna i studien berättar att elever drar sig till lärarna och vill ha en relation kommer det alltid att finnas de elever med en lägre skolmotivation och ett bagage som bidrar till att de eleverna inte kommer söka relationer med lärarna. Hur detta påverkar dessa elevers skolprestationer är svårt att säga men att det påverkar resultaten verkar troligt. Här blir det kanske ännu viktigare att just kunna skapa relationer, för alla elevers inkludering. Det framgår både i denna studies empiriska material och i Segolsson & Hirsh (2019) att det kan vara en svår balansgång mellan att vara en intresserad medmänniska och professionell lärare, att skilja på personligt och privat

I likhet med Galo & Aldridge (2020) visar resultatet i denna studie att lärarna är medvetna om att eleverna ibland behöver mer tid till att hinna nå målet och att det är viktigt att låta eleverna få arbeta utefter sin egen nivå, för att nå en inkluderande lärmiljö. Galo & Aldridge (2020) kom i sin studie bland annat fram till att lärare behöver ge elever tid att repetera och att bearbeta informationen. Detta är för att kunskaperna ska gå från korttidsminne till långtidsminne. De menar också att det stärker elevernas tillit till den egna självförmågan (Galo & Aldridge 2020). När det kommer till att ge eleverna mer tid än planerat kan det enligt ramfaktorteorin och de administrativa ramarna vara en utmaning då ändringar i schemat och planering kan medföra en dominoeffekt och annat viktigt går förlorat (Imsen 1999). Trots att det kan vara svårt att ändra i planering verkar det som att lärarna har en god förståelse för att eleverna utvecklas i olika takt och ser till att skapa möjligheter för att ge vissa mer tid, medan andra behöver nya utmaningar.

8.2 Metoder

Av resultatet framgår att lärarna lägger mycket tid på att skapa tillitsfulla relationer som en metod för att nå en inkluderande lärmiljö. Lärarna beskriver hur de försöker vara tillgängliga under hela skoldagen för att skapa naturliga samtalsstunder. I Segolsson & Hirsh (2019) framgår i likhet med denna studies resultat att en del av lärarna använder rasttid för att skapa relationer med eleverna genom att småprata i skolans korridorer. Lärarna nämner också precis som Skolforskningsinstitutet (2018) att det är viktigt att vara lyhörd så att eleverna känner att läraren är intresserad och engagerad, då detta är grunden för en inkluderande lärmiljö.

Utifrån ramfaktorteorin sett och speciellt de organisationsrelaterade ramarna, kan det tänkas att detta sätt att skapa relationer för en inkluderande lärmiljö kan variera från skola till skola. Mycket hänger på vilken kultur och vilka normer som råder på skolan bland både lärare och elever (Imsen 1999). Den rådande kulturen kommer till viss del att påverka om lärarna gör sig tillgängliga för eleverna mellan lektionerna så att småprat kan uppstå. Det kan tänkas att det råder en liknande kultur på de olika skolorna i studien då lärarna har liknande tankar kring hur tillitsfulla relationer kan skapas med eleverna.

Relationsskapandet påverkas också av de administrativa ramarna då dessa styr hur arbetstiden fördelas (Imsen 1999). Det krävs att det finns tid mellan lektionerna för att lärarna ska ha möjlighet att arbeta med relationsskapandet i form av att vara tillgänglig, intresserad och engagerad utanför lektionstid. Lärarna i studien verkar hitta både tid och möjligheter till relationsskapandet. Att vara tillgänglig och synlig i skolans korridorer verkar vara ett bra sätt att skapa relationer med eleverna men utifrån respondenterna i studien verkar det inte vara det enda sättet. Utifrån forskningen och denna studies empiri verkar det viktigaste vara att som lärare vara lyhörd och visa ett intresse för eleverna oavsett var i skolan detta sker.

I samklang med Persson & Persson (2016) anser lärarna i studien att en viktig del i relationsskapandet är att visa intresse och engagemang. Enligt Persson & Persson (2016) påverkas eleverna positivt och upplever en ökad motivation för skolarbetet då lärarna visar engagemang och intresse för eleverna och arbetet. Enligt Aspelin (2010) och Scheffs teori kan detta förklaras på så sätt att de sociala banden förenar oss med andra och det blir en del av vår identitet. Vilket då kan förstås som att när lärarna visar att de är engagerade i eleverna och när de visar att de tycker om att undervisa eleverna, då skapar det ringar på vattnet och eleverna blir också intresserade av att få veta mer, och de blir motiverade till att ta till sig kunskapen.

Vidare arbetar lärarna för att nå en inkluderande lärmiljö genom att skapa undervisningssituationer som tillåter eleverna att arbeta i sin egen takt. Lärarna låter också eleverna vara med och sätta upp egna mål. Det framgår också att lärarna låter eleverna i den mån det går vara med och påverka planering och undervisningsinnehåll. Reeve (2009) menar att en autonom lärostil som tillåter varierad arbetstakt och ger eleverna inflytande över innehåll och utformning ger positiv effekt på elevernas inläring, prestation och psykiska välmående.

Sett ur det pedagogiska ramfaktorsystemet som innefattar bland annat läroplanens innehåll, kan ämnets relativt svaga avgränsning göra det möjligt för lärarna att skapa en undervisning som ger eleverna viss valfrihet. Detta gynnar den inkluderande lärmiljön som i sin tur gynnar fler elever (Imsen 1999).

I likhet med både Galo & Aldridge (2020) och Segolsson & Hirsh (2019) framgår det att eleverna får vara med och ta eget ansvar för vissa delar av undervisningen och öva på att sätta egna mål, vilket även det är en del i en autonom lärstil enligt Reeve (2009).

Det autonoma ger eleven möjlighet att utvecklas i sin egen takt samtidigt som det har inverkan på elevens inläring, prestation och psykiska välmående. Lärarna visar på en liknande uppfattning som Reeve (2009) i arbetet med att nå en undervisning som gynnar elevernas inre motivation. I studien blir det tydligt att en autonom lärstil går hand i hand med en inkluderande lärmiljö. Vilket kan tolkas enligt Scheffs teori, där de sociala banden antar en viss karaktär vid varje social situation och vid varje händelse i kommunikation mellan individer (Aspelin 2010). Detta kan förstås som att de sociala banden riskerar att försvagas om eleverna uppfattar uppgiften som för svår eller om eleverna till exempel känner ett utanförskap. Detta kan äventyra elevernas motivation för skolarbetet och deras psykiska välmående. På så sätt kan i förlängningen hela den inkluderande lärmiljön hotas.

I resultatet framgår även att lärarna använder sig av en fast lektionsstruktur i den mån det går och att de både skriver på tavlan, visar fysiskt och även använder bildstöd vid behov. Detta påminner om Galo & Aldridge (2020) som pekar på att instruktioner, övningsexempel och målkriterier behöver vara tydliga för att nå en inkluderande lärmiljö. Utifrån ramfaktorteorin och de resursrelaterade ramarna, vilka bland annat innefattar materiella resurser (Imsen 1999), skulle detta kunna bidra till en ofördelaktig situation om läraren inte har tillgång till materialet som behövs för att kunna skapa struktur och tydlighet. Lärarna visar på en förståelse för att visst material kan saknas men att det genom viss kreativitet går att skapa en inkluderande lärmiljö med rätt så små medel.

8.3 Upplevelser

Resultatet i studien visar att lärarna anser att ledningen har en inverkan för en inkluderande lärmiljö, men utifrån respondenternas beskrivningar varierar ledningens stöd från skola till skola.

Enligt ramfaktorteorin är alla skolor olika både utifrån lärarattityder och utefter ledarstil, dessa kan variera mycket från skola till skola (Imsen 1999). Det framgår dock inte på vilket sätt det kan tänkas påverka resultatet för en inkluderande lärmiljö. Däremot menar Skolverket (2013) att inkludering bör vara centralt och att arbetet med relationer och värdegrund alltid bör vara närvarande som en naturlig del i hela skolarbetet. Enlig Persson & Persson (2012) är ledarskapet viktigt då skolan är en hierarkisk inrättning där rektor är den person som är ansvarig för att verksamheten fungerar och att målen nås. Vilket kan tolkas som att en stödjande ledning är att föredra för en inkluderande lärmiljö och att inkluderingsarbetet inte endast ska hänga på den enskilda läraren utan även borde vara rektorns ansvar i samma utsträckning som till exempel värdegrundsarbetet. Resultatet i studien pekar på att inkluderingen i flertalet skolor inte får det utrymme som behövs för att verkligen skapa en förändring och att lärarna ofta ensamt får ansvara för att skapa en inkluderande lärmiljö.

I förhållande till ett varierat stöd från ledningen upplever alla lärare i studien ett stort stöd från kollegorna. Det framgår i resultatet att kollegorna ses som mycket viktiga och lärarna berättar att de hjälper varandra genom att diskutera olika idéer och tankar kring undervisningen. De delger varandra information om elever för att kunna bemöta eleverna på ett bra sätt. Lärarna lyfter också att det finns tid för kollegialt lärande i form av olika forum där bland annat inkludering diskuteras. Enligt Scheffs teori stärks det sociala bandet när människor förstår varandras budskap, syften och upplevelser (Aspelin 2010). Detta kan tolkas som att lärarnas nära samarbete med kollegorna kommer från att de skaffar sig liknande erfarenheter och på ett enkelt sätt kan sätta sig i varandras känslor och upplevelser. Dom blir viktiga för varandra i arbetet både praktiskt och känslomässigt. Samtliga lärare beskriver vikten av att dela med sig av erfarenheter och intryck med kollegorna som en viktig del i arbetet med att skapa en inkluderande lärmiljö.

I resultatet framgår även att lärarna upplever att de har goda möjligheter att skapa en inkluderande lärmiljö men att det ibland är svårt att räkna till då grupperna ofta är stora.

Utifrån ramfaktorteorin och de administrativa ramarna som bland annat bestämmer klasstorlek är detta något lärarna kan påverka utan något de i stället måste förhålla sig till och anpassa sig efter (Imsen 1999). Med tanke på att lärarna ändå uppfattar sina möjligheter som goda när det kommer till att kunna skapa en inkluderande lärmiljö kan det konstateras att lärarna hittat ett sätt som fungerar, men att det kräver ihärdigt arbete. Genom anpassning och flexibilitet hittar lärarna möjligheter och utrymmen för att nå en inkluderande lärmiljö trots stora klasser. Trots att lärarna hittar lösningar skulle mindre klasser underlätta detta arbete och möjliggöra större måluppfyllelse för fler elever.

8.4 Slutsatser

Syftet med att studera inkluderingsarbete från ett idrottsläraperspektiv, är att ge en bild av hur arbetet med inkludering ser ut och vilka utmaningar lärarna ställs inför för att bidra med kunskap hur en god lärmiljö skapas, så att fler elever kan ges möjlighet att uppnå kunskapskraven.

Alla lärare i studien anser att de har ett viktigt uppdrag för att ge eleverna en lustfylld undervisning med kunskaper för livet där elevernas hälsa står i fokus.

Lärarna anser att de viktigaste faktorerna för att nå en inkluderande lärmiljö är lärarens ledarskap, relationsskapande och vissa anpassningar. Lärarna lyfter att det är viktigt att vara en trygg ledare som visar eleverna ett engagemang och intresse. Vidare framkommer det att tillitsfulla relationer är av största betydelse för om läraren ska lyckas nå eleverna. Lärarna ser till att vara tillgängliga för eleverna under skoldagen, de försöker vara lyhörda och intresserade för att kunna skapa sociala band. När det kommer till anpassningar försöker lärarna se till att alla elever får tillräckligt mycket tid för att klara målen. Lärarna ser till att organisera undervisningen så att eleverna tillåts att arbeta efter egen förmåga på sin individuella nivå. Det framgår också att lärarna upplever vissa svårigheter med inkluderingen som till exempel stora klasser med många elever och att det ibland kan saknas visst material. Det blir ibland svårt att räkna till, men lärarna anser ändå att de kan uppnå mycket med inkluderingsarbetet utifrån sig själva och genom att vara kreativ.

8.5 Metoddiskussion

Jag har för den här studien försökt att anta ett objektiva perspektiv för att få ett så rättvist och korrekt resultat som möjligt men enligt Bryman (2018) kritiserar den kvalitativa forskningen för att vara allt för subjektiv och att kvalitativa resultat ofta bygger på forskarens egna uppfattningar om vad som är viktigt.

Valet av metod föll på en kvalitativ intervjustudie då det fanns en vilja att skapa förståelse för lärarnas uppfattning och även vilka metoder de använder sig av för att skapa en inkluderande lärmiljö. Detta eftersom stort fokus läggs på hur och vad lärarna uttrycker under intervjuerna, på själva orden de säger (Bryman 2018). Studien hade kunna genomföras som en observationsstudie i stället, då med viss ändring i frågeställningen för att eventuellt få ett annat resultat.

För urvalsprocessen gjordes först ett målstyrurval för att sedan även innefatta ett snöbollsurval för att få tillräckligt många respondenter till studien. Problemet med ett sådant urval är att det inte blir representativt för populationen och kan därför inte ses som ett slutligt resultat. Däremot kan fynden fungera som en språngbräda för fortsatt forskning (Bryman 2018). Med andra ord bör inte denna studies resultat ses som allmänna generaliseringar.

När det kommer till studiens genomförande så går det att konstatera att ingen pilotstudie genomfördes. Detta på grund av att det tog väldigt mycket längre tid att få tag i tillräckligt många respondenter än vad som var planerat. Vilket resulterade i att pilotstudien valdes bort. Enligt Bryman (2018) är en pilotstudie önskvärd då frågeguiden kan testas och eventuellt justeras vid behov. Det är svårt att säga om detta har påverkat resultatet då intervjuerna flöt på och lärarna svarade på frågorna efter förväntan.

Respondenterna fick tillgång till frågorna samtidigt som de mottog missivbrevet, detta för ge alla en chans att kunna förbereda sina svar. Detta valdes även för att få så mycket information som möjligt att analysera. Men med tanke på frågeguidens semistrukturerade utformning gavs möjlighet att ställa vissa följdfrågor om ett tydligare svar önskades (Bryman 2018).

Trots försök till objektivitet är analysen den del som sannolikt påverkas av forskarens egenskaper till exempel personlighet och kön. Även tolkningarna av datan kommer att påverkas av subjektiva tendenser vilket gör kvalitativa studier svåra att replikera (Bryman 2018).

8.7 Förslag till vidare forskning

För att ytterligare undersöka om lärarna i idrott och hälsa lyckas skapa en inkluderande lärmiljö skulle det vara intressant med ett perspektivbyte och fokusera på hur eleverna upplever lärmiljön. En studie som undersöker hur eleverna uppfattar undervisningen skulle kunna bidra med intressant perspektiv till forskningen. Samma metodiska modell skulle kunna användas även vid en sådan studie.

Käll- och litteraturförteckning

Appel, C. & Ernestam, Å. (2017). *Olika är normen: att skapa inkluderande lärmiljöer i skolan*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.

Aspelin, J. (2010). *Sociala relationer och pedagogiskt ansvar*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77 – 101.

Gherasim, L. R., Mairean, C. & Butnaru, S. (2012). Prediction of school performance: the role of motivational orientation and classroom environment. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46 (2012), 3931 – 3935

Minten, E. (2013). *Forskning för klassrummet: vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i praktiken*. Stockholm: Skolverket.

Persson, B. & Persson, E. (2012). *Inkludering och måluppfyllelse: att nå framgång med alla elever*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Persson, B. & Persson, E. (2016). *Inkludering och socialt kapital: skolan och ungdomars välbefinnande*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Redelius, K. (2004). Bäst och pest! ämnet idrott och hälsa bland elever i grundskolans senare år. I *Mellan nytta och nöje : bilder av ämnet idrott och hälsa*. (s. 149-172).

Reeve, J. (2009). Why teachers adopt a controlling motivating style toward students and how they can become more autonomy supportive. *Educational Psychologist*, 44(3), 159-175.
doi: 10.1080/00461520903028990

Segolsson, M. & Hirsh, Å. (2019). How skilled teachers enable success in their teaching with respect to inclusion and knowledge development [Elektronisk resurs] A qualitative study based on teachers' experiences of successful teaching. *International Journal of Teaching and Education*. (VII:2, 35-52).

Skolinspektionen, *Kvalitetsgranskning av ämnet idrott och hälsa årskurs 7-9*. Stockholm: Skolinspektionen (2018). Diarienummer: 2017:3948.

Skolbarn som är fysiskt aktiva rapporterar bättre psykisk hälsa [Elektronisk resurs]. (2021). Folkhälsomyndigheten.

Skolforskningsinstitutet Sverige. Specialpedagogiska skolmyndigheten (2020). *En tillgänglig lärmiljö för alla i ämnet idrott och hälsa: med fokus på socialt samspel*. Solna: Skolforskningsinstitutet.

Statens folkhälsoinstitut (2011). *Framtidens folkhälsa - allas ansvar: en kortversion av Folkhälsopolitisk rapport 2010*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Sverige. Skolverket (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022*. [Stockholm]: Skolverket.

GIH (2002). *Uppsatsguiden: Råd och anvisningar till studenter, handledare, seminarieledare och examinatorer vid uppsatsskrivande*. Institutionen för rörelse kultur och samhälle.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilaga 1

Missivbrev

Hej! Jag heter Anna Björck och jag läser ämneslärarprogrammet med inriktning idrott och hälsa på Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH). Jag är inne på mitt femte och sista år på GIH, och håller just nu på att skriva självständigt arbete på avancerad nivå (15 hp). Jag är intresserad av inkluderande lärmiljöer för alla elever på alla nivåer, en skola för alla. Alltså inte endast kopplat till specialpedagogik och funktionsvariationer.

Studien undersöker genom kvalitativa intervjuer hur lärare i idrott och hälsa resonerar rörande vilka faktorer som är viktiga, vilka metoder lärarna väljer och lärarnas upplevelser i samband med skapandet av en inkluderande lärmiljö för alla elever. Syftet att studera inkluderingsarbete från ett idrottslärarperspektiv, är att ge en bild av hur arbetet med inkludering ser ut och vilka utmaningar lärarna ställs inför.

Om du väljer att vara med i studien kommer du att få tillgång till de frågor jag tänkt ställa innan vi möts via mejl för att få möjlighet till förberedelse. Det rör sig om ca 18 frågor och intervjun kommer ta maximalt en timme.

I och med att du tackar ja till att vara med ger du ditt samtycke till att delta i studien.

Vid intervjun och vid arbetet med studien kommer jag att ta hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Det innebär att deltagandet är helt frivilligt och om du skulle vilja kan du när som helst avbryta intervjun och därmed ditt deltagande. Ditt medverkande kommer att behandlas konfidentiellt och den insamlade datan kommer endast att användas för denna studie.

Jag kommer inte att samla in personuppgifter men jag kommer att spela in intervjun, då jag ska kunna gå tillbaka och transkribera intervjun vid senare tillfälle för studiens analysarbete. Det inspelade materialet kommer att raderas direkt efter avslutat arbete och kommer alltså inte att sparas. Detta i enlighet med gdpr.

Jag hoppas du vill medverka!

Med vänlig hälsning: Anna Björck.

Kontakt: Anna Björck

Handledare: Josefin Englund

Bilaga 2

Frågeguide.

Anna Björck

Hur länge har du arbetat som lärare i idrott och hälsa?

Hur upplever du elevernas intresse för skolämnet idrott och hälsa?

Faktorer

Vad anser du är de viktigaste faktorerna för att skapa en inkluderande lärmiljö?

Hur viktigt är det att kunna skapa tillitsfulla relationer med eleverna?

Vad kan tillitsfulla relationer bidra med för klimatet i ”klassrummet”?

På vilket sätt låter du eleverna vara med och påverka undervisningsinnehållet?

På vilket sätt får eleverna vara delaktiga och själva ansvara för sin egen utveckling och sätta upp egna mål?

Metoder

På vilket sätt säkerställer du att eleverna förstår vilket kunskapskrav ni arbetar med?

Hur gör du för att skapa tillitsfulla relationer med eleverna?

Hur gör du för att låta eleverna öva på att sätta egna mål?

Vilka metoder använder du för att skapa struktur och tydlighet?

Hur arbetar du för att ge eleverna chans att utvecklas i sin egen takt?

Hur gör du för att alla elever ska känna sig delaktiga?

Hur gör du för att eleverna ska känna sig kompetenta?

Hur gör du för att eleverna ska känna att den valda aktiviteten är meningsfull?

Upplevelse

På vilket sätt upplever du att du har stöd ifrån ledning och kollegor i arbetet med att skapa en inkluderande lärmiljö?

På vilket sätt upplever du att du har möjligheter att skapa en inkluderande lärmiljö?

Hur upplever du det är att motivera eleverna till varför de behöver kunskapen som idrott och hälsa kan ge?

Hur upplever du ledarskapets betydelse för en inkluderande lärmiljö?

Övrigt

Är det något du vill tillägga?